

๗
741.6
๗882ก

การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าไทย & ภาค

15 ส.ย. 2538

สุวิมล สวัศคิพงษ์

เจ้าโครงการนิพนธ์
หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
เสนอต่อคณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

2537

193861

83420

_____ ประธานโครงการ
(อาจารย์สีแทน เลิศไพฑูริย์)

_____ ที่ปรึกษา
(อาจารย์สีแทน เลิศไพฑูริย์)

_____ ที่ปรึกษา
(ผศ. มารุต อัมรานนท์)

ประกาศนุญการ

ขอขอบพระคุณ

1. บิดามารดาผู้ให้กำเนิด
2. อาจารย์สีกันดา เลิศไพโรจน์ ผศ. มารุต อัมรานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษา
และคณะอาจารย์ผู้ให้คำปรึกษา
3. เพื่อน ๆ ทุกคนที่เห็นอกเห็นใจ
4. น้อง ๆ ที่ร่วมมือ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1	บทนำ	
	ภูมิหลัง	1
	จุดมุ่งหมาย	2
	ความสำคัญของโครงการ	3
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2	ทฤษฎีและหลักการ	
	ประวัติการทอผ้า	6
	บทบาทของผ้าในสังคมไทย	7
	ประเภทของผ้าไทย	9
	ผ้าทอพื้นบ้านที่ควรอนุรักษ์	15
	ผ้าทอพื้นบ้านภาคต่าง ๆ	20
	มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์	
	พระบรมราชินีนาถ	23
	เครื่องจักสานไทย	28
	การออกแบบบรรจุภัณฑ์	30
	วัสดุบรรจุภัณฑ์	32
	รูปแบบของบรรจุภัณฑ์กระดาษ	35
	การวิเคราะห์คุณสมบัติของกระดาษเพื่อการหีบห่อ	58
	การออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์	59
	การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	62
	กรรมวิธีการพิมพ์	65
บทที่ 3	กระบวนการศึกษาค้นคว้า	67
บทที่ 4	อภิปรายผล	73

บทนำ

งานศิลปหัตถกรรมที่หมู่บ้านของไทยที่มีมาช้านาน นับเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกได้ถึงวิถีทาง การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านในภาคต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี คือเพราะงานศิลปหัตถกรรมที่หมู่บ้านนั้นมักเป็นงานที่มุ่งผลิตเอกลักษณ์เด่นของชุมชนนั้น ๆ ได้ดี จากวัสดุ และวิธีการในการสร้างสรรค์รวมไปถึงการออกแบบงานนั้นให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและ สภาพภูมิอากาศ รวมถึงวัตถุดิบที่มีในแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยขั้นพื้นฐานใน ชีวิตประจำวันของชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

ผ้าของไทหนึ่ง 4 ภาคก็นับเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่หมู่บ้านของไทยที่มีลักษณะเด่น ที่ สามารถบ่งบอกถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในแต่ละภาคได้เป็นอย่างดีอีกทั้งผ้าของไท นั้นสามารถที่จะเพิ่มพูนรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดีสิ่งเสริมศิลปาชีพ ในช่วงถึงพระนางเจ้าวิจิตริต พระบรมราชินีนาถ เป็นส่วนช่วย งานทั้งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะส่งเสริมอาชีพและรักษาให้อุปนิสัยศิลปหัตถกรรมที่หมู่บ้านไทยแขนงต่าง ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากจนในชนบทและ เกษตรศิลปหัตถกรรมที่หมู่บ้านของไทย ให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ซึ่งผ้าของไทก็เป็นศิลปหัตถกรรมที่หมู่บ้านของไทยแขนงหนึ่งที่มีความประณีต - ละเอียดอ่อนและมีวิธีการผลิตที่ซับซ้อนอีกทั้งยังมีความงดงามและมีความเป็นเอกลักษณ์ไทย ก็เป็นงานแขนงหนึ่งในโครงการที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการผลิตขึ้นเพื่อให้เป็นที่รู้จักของชาว ต่างชาติด้วย

จากการส่งเสริมผ้าไหมไทยดังกล่าว ทำให้มีการตื่นตัวทั้งในด้านการผลิต การพัฒนารูปแบบ ลีลาและลวดลาย ตลอดจนถึงประโยชน์ให้ส่อให้เห็นตรงกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน และเพื่อขยายตลาดให้กว้างขวางโดยให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แต่ในปัจจุบันบรรจุกฎบัตรสำหรับใส่ผ้าไหมไทยของทางมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถยังไม่มีรูปแบบที่เหมาะสมสมควร ดังนั้นการพัฒนารูปแบบของบรรจุกฎบัตรผ้าไหมไทยก็จะสามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับผ้าไหมไทยได้

จุดมุ่งหมาย

- 1.) เพื่อสร้างรูปแบบบรรจุกฎบัตรซึ่งมีภาพลักษณ์ของไทย
- 2.) เพื่อสร้างภาพพจน์ของสินค้าไทยให้ดูมีคุณค่าเทียบเท่าสินค้าต่างประเทศได้
- 3.) เพื่อให้เกิดการเผยแพร่และขยายการขายสินค้าผ้าไหมไทยให้มีปริมาณมากขึ้น
- 4.) เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการขายของทางมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและเป็นการประชาสัมพันธ์งานกิจกรรมแขนงอื่น ๆ ในโครงการ

ความสำคัญของโครงการ

- 1.) เพื่อที่จะแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิถีวัฒนธรรมประเพณีอันมีคุณค่าของชาวไทยในแต่ละภาคของประเทศไทยที่มีผลทำให้เกิดการสร้างหัตถกรรมไทยพื้นบ้านแต่ละภาคซึ่งถือเป็นสิ่งที่จะแสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำชาติซึ่งสามารถแสดงความเป็นมาของวัฒนธรรมไทยอันยาวนานได้
- 2.) การสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์รูปแบบใหม่ขึ้นมาให้ถือเป็นการพัฒนาของวงการบรรจุภัณฑ์ไทยที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นเพื่อที่จะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันในวงการบรรจุภัณฑ์ไทย
- 3.) ทำให้ผ้าไหมไทยเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากชาวไทยและชาวต่างชาติ
- 4.) ทำให้มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ขอบเขตการศึกษา

- 1.) ศึกษาค้นคว้าชนิด ประเภท ลักษณะเด่นของผ้าไหมไทยในแต่ละภาคและผ้าไหมที่ได้รับ การสนับสนุนในโครงการ
- 2.) ศึกษาถึงหัตถกรรมไทยที่มีลักษณะเด่นสามารถบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ของบ้แต่ละภาคได้
- 3.) รวบรวมข้อมูลต่างผลิตภัณฑ์สำหรับใส่ผ้าไหมในแต่ละภาคโดยผลิตเป็นกล่องกระดาษแข็งบรรจุผ้าไหม ภาคละ 1 กล่อง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถสร้างบรรทัดฐานให้ชาวไทยเพื่อส่งเสริมการขาย โดยให้หลักการออกแบบ-
โครงสร้าง, ออกแบบกราฟิก และคำปึงถึงการนำเอาเอกลักษณ์ไทยมาใช้ในการออกแบบและ
ผลิตผลงานให้ใกล้เคียงกับงานจริงมากที่สุด โดยจะเน้นในเรื่องข้อมูลของสินค้า , ข้อมูลของทาง
มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและสินค้าหัตถกรรมไทยเกิด
กิต ๗ ของไทย เพื่อที่จะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของทางมูลนิธิ ๗ ที่จะส่งเสริม
พัฒนาหัตถกรรมไทยและผลิตหัตถกรรมให้เป็นที่เข้าใจอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะมีผลทำให้สินค้าผ้าทอ
และสินค้าหัตถกรรมไทยอื่น ๆ ได้รับความสนใจมากขึ้น

บทที่ 2

ทฤษฎีและหลักการ

การสร้างสรรค์รูปแบบของบรรจุภัณฑ์นั้น ต้องอาศัยทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ เนื่องจากบรรจุภัณฑ์แต่ละชนิดนี้มีข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปตามโครงสร้างของตัวผลิตภัณฑ์และโครงสร้างของวัสดุบรรจุภัณฑ์

การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าไหมจึงต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแต่ละชนิดที่จะนำมาสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามขั้นตอนของการผลิต ขนาด ลวดลาย สีล้น รวมถึงคุณสมบัติเฉพาะของผ้าชนิดต่าง ๆ ประโยชน์ใช้สอย การนำไปใช้ เพื่อเป็นการนำรายละเอียดต่าง ๆ ของผ้า นั้นไปศึกษาและพัฒนาารูปแบบ โครงสร้างของบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ เหมาะสม และสัมพันธ์กันกับหน้าที่และประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์

2) ศึกษาหลักการในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยการศึกษาถึงข้อบ่งชี้ของวัสดุที่ใช้สำหรับทำบรรจุภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ รวมทั้งข้อจำกัดของวัสดุบรรจุภัณฑ์ รูปร่างของบรรจุภัณฑ์ กระบวนการการออกแบบโครงสร้างและการออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่สามารถจะแสดงถึงเอกลักษณ์ของตัวสินค้าและแหล่งผลิต ที่มาของสินค้า รวมทั้งสามารถใช้บรรจุภัณฑ์นั้นเป็นสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบของวัฒนธรรมและภาพพจน์ของประเทศไทยไปในตัวอีกด้วย

ประวัติการทอผ้า

เมื่อครั้งก่อนปะชา วิทยาศาสตร์มนุษย์ใช้หนังสัตว์ที่ยังไม่ได้ฟอกมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นหนังสัตว์ที่ฟอกแล้ว แต่การใช้หนังสัตว์เป็นเครื่องนุ่งห่มนั้นค่อนข้างหนักและร้อนมาก มนุษย์จึงได้พยายามคิดค้นหาวัสดุอื่นที่เบาและไม่เก็บความร้อนเท่าหนังสัตว์มาทดลองใช้ ได้แก่การนำเอาใบไม้ชนิดต่าง ๆ มาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่เนื่องจากธรรมชาติ ของมนุษย์ที่ขอยเสาะหาสิ่งนั้นจึงพยายามสร้าง เครื่องนุ่งห่มให้ดีขึ้น

สำหรับการทอผ้าในประเทศไทยนี้มีมาช้านานตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 400 ชาชนชาติไทยเริ่มอพยพมาจากทางใต้รวมกันเป็นประเทศ เรียกว่า นครเพทาย เป็นอาณาจักรไทยอีสานลาว ชาวอีสานลารู้จักการย้อมสีผ้า ทำพรมขนสัตว์ ทอผ้าเป็นดอกดวงและทอผ้าได้หลายชนิด รู้จักการเลี้ยงไหม ประมาณ ปี พ.ศ. 800 จีนได้รุกล้ำจนชนชาติไทย ต้องถอยร่นลงมาทางใต้เรื่อย ๆ พวกไทยน้อยอพยพมาทางแม่น้ำโขงจนถึงประเทศไทย ในปัจจุบัน คนไทยที่อพยพลงมาได้นำเอาวิชาหัตถกรรมทอผ้าติดมือมาด้วย การทอผ้าในสมัยโบราณ มีการทำไว้เพื่อใช้เองภายในครอบครัวและทอโค้งขา การทอผ้าและการหัตถกรรมใหม่ได้สืบทอดกันมาพันปี ปีจนถึงปัจจุบันก็ยังมี การทอผ้ากันอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งลักษณะ ของผ้าทอจะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เช่น การทอผ้ามัดหมี่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การทอผ้าเชิงจกในภาคเหนือ การทอผ้ายกในภาคใต้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีและ วิถีธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนนั้น ๆ

หัตถกรรมประเภทการทอผ้าพื้นเมืองของไทยยังมีการทำกันอยู่ทั้งที่เป็นระดับครอบครัวและระดับอุตสาหกรรมขนาดย่อม กล่าวคือ ภาคกลางและภาคใต้จะเป็นระดับครัวเรือน ส่วนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นระดับอุตสาหกรรมขนาดย่อม

ในการทอผ้ามีคำยออยู่ 2 ชนิด ชนิดหนึ่งเรียกว่า " ค้ายพุ่ง " อีกชนิดหนึ่งเรียกว่า " ค้ายืน " การทอผ้าจะเป็นการนำเอาเส้นค้ายพุ่งและเส้นค้ายืนมาขัดกัน เครื่องมือที่ใช้สำหรับทอผ้าเรียกว่า " หูก " เครื่องที่เกี่ยวหูกมีลักษณะง่าย ๆ คือมีไม้สำหรับผูกค้ายืนหัวท้าย 2 อัน เวลจะทอจะใช้ไม้พาดค้ายพุ่งเข้าไปรอกขัดกับค้ายืน ต่อมามีการดัดแปลงโดยการแยกค้ายืนตอนปลายเส้นให้ผูกอยู่กับไม้ 2 อัน สำหรับใช้มือยกขึ้นลง ต่อมามีการสร้างก้นหอยค้ายืนลงด้วยเท้า ใช้กระสวยเป็นเครื่องมือพุ่งค้ายืนไปตามรางกระสวยและมีการดัดแปลงกระสวยเป็นกระสวยบินจึงทำให้การทอผ้าทำได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

บทบาทของผ้าในสังคมไทย

- 1) ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม การนำผ้ามาทำเป็นเครื่องนุ่งห่มปกป้องร่างกายจากความหนาวเย็นและสิ่งระคายเคืองต่าง ๆ โดยมีการนำเอาผ้ามาทำเป็น เสื้อ ผ้าถุง ผ้าคาดเอว ผ้าคาดบ่า ผ้าคล้องไหล่ ผ้าโปกศีรษะ แต่ความสำคัญของการใช้ผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มนั้นมักจะใช้เป็นผ้าถุงเสียส่วนใหญ่
- 2) เป็นเครื่องนอน เช่น พูก เมาะ หมอน ผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน ผ้าคลุมเตียง
- 3) เป็นเครื่องตกแต่งบ้าน เช่น ผ้ามาบน ผ้ากันประตูห้อง ผ้าปูโต๊ะ
- 4) ใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ การใช้ผ้าในการทำพิธีศพ โดยใช้เป็นผ้าห่อศพ ผ้าคาดโอง ผ้าเวียนโอง หรือผ้าพาซ้าง
- 5) ใช้ในศาสนา ได้แก่ ผ้าไตรจีวร ถือเป็ยริชารที่สำคัญการถวายผ้าแก่พระภิกษุสงฆ์ถือเป็นบุญที่ให้อานิสงฆ์มากไม่ว่าจะเป็นผ้ากฐิน ผ้าป่า หรือผ้าอาบน้ำฝน นอกจากนี้แล้วชาวบ้านในบางท้องถิ่นยังนิยมถวายผ้าที่ทอขึ้นเป็นพิเศษเป็นแถบยาวที่เรียกกันว่า " กุ้ง " หรือ " ธง " เพื่อถวายวัด บางแห่งมีการทอผ้าเป็นภาพพุทธประวัติ เรียกว่า " ผ้าพระ " หรือ " ผ้าบุญ " เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เช่นเดียวกับที่ทางใต้จะมีการทอ

ผ้าเป็นทางยาวเพื่อใช้ห่มองค์พระธาตุที่นครศรีธรรมราช นอกจากนี้ในสมัยโบราณยังมีการนำผ้ามาใช้ เป็นผ้าห่อคัมภีร์ทางศาสนามากมาย ผ้าห่อคัมภีร์เหล่านั้นยังมีคงมรดกมาถึงปัจจุบันมาก มีทั้งผ้าม่วง ผ้าไหม ผ้าลาย และอื่นๆ ซึ่งล้วนเป็นผ้าที่ชาวบ้านนำมาถวายถวายใจศรัทธาจึงนิยมเลือกผืนที่งดงามมากที่สุด ผ้าห่อคัมภีร์จึงเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างดี ผ้ายังนำมาใช้เป็นเครื่องรางของขลังได้อีกด้วย เช่น ผ้ายันต์ ผ้าประเจียด เป็นต้น

6) ใช้เป็นเครื่องแสดงฐานะทางสังคม ในสมัยโบราณการผลิตผ้าแต่ละผืนไม่ใช่เรื่องง่ายผ้าแต่ละผืนจึงเป็นของที่มีราคาแพงผู้ใช้จะใช้นานกว่าผ้านั้นใช้ไม่ได้แล้วจึงหาใหม่ ถ้าเป็นผ้าที่มีราคาแพงก็จะเก็บไว้ใช้ในยามมีงานเท่านั้น ดังนั้นใครที่สามารถหาผ้าที่มีราคาแพงมาสวมใส่ได้บ่อย ๆ ก็ย่อมแสดงว่าผู้นั้นมีฐานะทางการเงินดี จึงเป็นการแสดงฐานะทางการเงินของผู้ใช้ได้ดี อีกประการหนึ่ง ผ้าบางชนิดมีใช้แต่เฉพาะในราชสำนักเท่านั้น คนธรรมดาสามัญแม้จะมีฐานะดีก็ไม่สามารถที่จะหาມานุ่งได้ ผ้านุ่งกลองเป็นผ้าที่พระมหากษัตริย์พระราชทานแก่ข้าราชการสำนักเป็นเครื่องประกอบยศ โดยจะพระราชทานตามยศศักดิ์ฐานันดรและตำแหน่งของผู้นั้น หรือพระราชทานเป็นบำเหน็จเนื่องในโอกาสมีความดีความชอบทางราชการ นับเป็นเครื่องแบบข้าราชการก็ว่าได้ โดยย่นี ผ้านุ่งเป็นเครื่องแสดงฐานะเกียรติยศของผู้ใช้ได้อย่างชัดเจน อาทิ ผ้านุ่งของ ผู้ทรงสิทธิยศใช้ได้มีแต่ พระองค์เจ้าลูกเธอ ขึ้นไปจนถึงองค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น คนสามัญธรรมดาห้ามใช้ ส่วนข้าราชการก็จะนุ่งผ้าสมปักติดกันกับคนธรรมดาทั่วไป สมปักนี้เป็นผ้านุ่งที่มีขนาดยาวมากด้วยเอาผ้านุ่งสองผืนมาเหละติดกันตรงกลาง ผ้านุ่งสมปักนี้จะมีวิธีนุ่งเฉพาะ ไม่เหมือนกับโจงกระเบนธรรมดา สมปักเป็นคำในภาษาเขมรแปลเป็นภาษาไทยว่า ผ้านุ่ง ซึ่งจะมีการแต่งตามยศของผู้นุ่ง เช่น เสนาบดีจตุสดมภ์เท่านั้นจึงจะมีสิทธินุ่งสมปักปุมทองนาคได้ ข้าราชการระดับรองลงมาจะนุ่งสมปักยกสมปักทองจวน มหาคเล็กนุ่งสมปักลาย เป็นต้น

ผ้าไทยประเภทต่าง ๆ

แต่เดิมการทอผ้ามีการทอเป็นผ้าสี่พื้นธรรมดาต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นโดย การย้อมสีผ้าและมีการสร้างลายลงบนผืนผ้า จากวิธีการสร้างลายลงบนผืนผ้าพอจะแยก ผ้าออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

- 1) ผ้าไม่มีพื้นลาย เป็นผ้าทอลายขั้ดธรรมดาหรือลายสอง ทอจากเส้นใยชนิดต่าง ๆ เช่น ไหม ผ้าฝ้าย ป่าน ปอ อาจย้อมสีต่าง ๆ กัน หรือไม่ย้อมเลยก็ได้ ผ้าชนิดนี้ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าม่วง ผ้ามีสลิน เป็นต้น
- 2) ผ้ามีลายอันเกิดจากการปัก ผ้าชนิดนี้อาจใช้เป็นผ้าพื้นหรือผ้าลายชนิดอื่น ๆ มาปักทับด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น ไหม เงินแล่ง คืบ เลื่อม ลูกปัก ปักแมลงทับ ฯลฯ ผ้าปักส่วนมากเป็นผ้าที่มีราคาแพง เพราะวัสดุที่นำมาปักมีค่าของที่มีราคาแพงและมักปักที่เป็นลวดลายวิจิตรซึ่งต้องอาศัยฝีมือและเวลาในการปักนาน
- 3) ผ้ามีลายอันเกิดจากการทอ การสร้างลายจากการทอสามารถทำได้หลายอย่าง คือ
  - 3.1) ผ้ายก ผ้าชนิดนี้เกิดลายขึ้นจากการยกเส้นยืนบางเส้นขึ้นและข่มหรือกดเส้นยืนบางเส้นลง เมื่อพุ่งเส้นด้ายพุ่งเข้าไประหว่างกลางเส้นยืนที่ยกและข่มลงจะเกิดเป็นลวดลายเด่นขึ้นมาจากผืนผ้า ผ้าที่เกิดลายจากการทอชนิดนี้มีหลายชนิด เช่น ผ้ายกเมืองนคร ผ้ายกห่มเรียง ผ้ายกเกาะขอม ผ้าตีนจก ผ้าคู่ทรายผ้าเหยียบ ผักก่กลัดเต่า ผ้าซิต ฯลฯ
  - 3.2) ผ้าทอประกอบวัสดุอื่น เช่น เงิน ทอง กระดาษเงินทอง ผ้าชนิดนี้จะทอให้เห็นวัสดุที่นำมาประกอบเด่นขึ้นมา มีหลายชนิดเช่น ผ้าตาด ผ้าเขียรบับ ผ้าเขมราช ผ้าอติลล ผ้าปัดลา ผ้าไหมต ผ้ามสาว เป็นต้น
  - 3.3) ผ้าตาด เป็นผ้าที่มีมาแต่โบราณเกิดจากการทอเส้นด้ายต่างสีกันทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่งจึงเกิดเป็นตารางต่างสีกันบนผืนผ้า ผ้าตาดมีหลายชนิดแต่เด่นขนาดของตาและสี เช่น ผ้าตาโดง ผ้าตาเล็งงา ผ้าตาบัวปอก ผ้าตาเมารุก ผ้าตาสุมก เป็นต้น

ผ้าในราชสำนักและผ้าในวรรณคดี

1) ผ้าที่ใช้โลหะ ในการทอ ผ้าเหล่านี้มีหลายชนิดด้วยกัน คือ

ผ้ากรองทอง เป็นผ้าที่เกิดจากการนำเอาเส้นลวดทองมาถักทอประกอบเป็นผ้าผืน และในบางครั้งเมื่อต้องการให้มีความงามมากขึ้นก็มีการนำเอาปีกแมลงทับมาติดเป็นชิ้นเล็ก ๆ คล้ายรูปใบไม้แล้วนำมาปักลงบนพื้นผ้ากรองทองในตำแหน่งที่ต้องการให้เป็นลายใบไม้แล้วปักไหมสีสด ๆ ที่ติดกับสีของปีกแมลงทับลงไปเป็นระยะทองงาม บางครั้งอาจปักดินทองเป็นลายดาวแย่งลงไปด้วย

ผ้ากรองทองนั้นนิยมนำไปทำเป็นเสื้อคลุมของพระมหากษัตริย์ สไบ หรือ

ผ้าทรงสะพักของเจ้านายสตรีชั้นสูง

ผ้าเข็มซาบ เป็นผ้าที่ใช้ไหมทอควบคู่กับทองเล่มมีลักษณะเป็นริ้วทางยาว มีดอกทอด้วย อาจออกแบบเป็นสัตว์หรือหลายลักษณะการทอจะใช้แผ่นเงินกาไหล่ทองมาแผ่บาง ๆ หุ้มเส้นไหมแล้วทอโดยให้ปริมาณไหมทองทอสลับกับไหมธรรมดาเท่ากัน เวลาทอจะเห็นสีพื้นเท่า ๆ กับไหมทอง

ผ้าเข็มซาบที่มีลักษณะเป็นริ้ว ๆ ในริ้วมีลายสลับอีกทีหนึ่งเรียกว่า " ผ้ามีสร้อย " ผ้าชนิดนี้ชาวแขกเทศนำมาจำหน่ายในสมัยอยุธยาตอนปลายแต่เดิมใช้เป็นผ้าคาดเอวและใช้ตัดเสื้อผู้มีบรรดาศักดิ์ นอกจากนี้ยังอยู่ในกลุ่มมงคลบรรณาการจากเจ้าเมืองประเทศราชอีกด้วย

ผ้าไหมเสาว เป็นผ้าไหมที่มีทองเล่มทอเป็นเส้นยืนและเส้นพุ่งแล้วเอาลวดเงินทับให้โปร่งแหลมคล้ายขนมเหียนตรงด้วยทองเล่มและแววพราวคล้ายประดับเพชร สำหรับผ้าไหมเสาวนี้ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผ้าคาดเงินงามขนบ

ผ้าปักหน้า เป็นผ้าที่ทอด้วยไหมทั้งทองเล่มมีเนื้อบาง ผ้าปักหน้านิยมนำมาใช้ทำผ้ารองพระองค์

ผ้าตาด เป็นผ้าที่ทอด้วยไหมควบเงินแล่งทองแล่งจำนวนเท่า ๆ กัน คำว่าทองแล่ง หมายถึง แผ่นเงินกาไหลทองที่ตัดแล่งออกเป็นช่องๆ เดียวกับเส้นตอกแล้วนำมาทอสอดสลับกับไหมสีต่าง ๆ ผ้าตาดมีหลายชนิด คือ ถ้าใช้ไหมสีทองก็เรียกว่า "ตาดทอง" สำหรับลวดลายที่ทอก็แตกต่างกัน ถ้าทอยกเป็นดอกเหลี่ยมก็เรียกว่า "ตาดตาคักแตง" ถ้าทอยกเป็นक्रमิษ ก็เรียกว่า "ตาดลายक्रमิษ" ถ้าเขียนดอกหีบลงไปเรียกว่า "ตาดระกำ" ส่วน "ตาดขาว" หมายถึง การนำเอาเงินแล่งที่ไม่ได้กาไหลทอง สลับกับไหมขาว

ผ้าตาดส่วนมากใช้เป็นผ้านางในทรงสะพัก และเป็นฉลองพระองค์ สำหรับงานพิธีสำคัญของเจ้านายชั้นสูง ส่วนตาดปักแมลงทับใช้เป็นผ้าทรงสะพักสำหรับ เจ้านายฝ่ายใน

ผ้าไหมด เป็นผ้าที่ใช้การด้ายทองแล่ง ตัดให้เป็นเส้น ๆ แล้วนำมาทอสลับกับไหมมีหลายสีเรียกตามสีของไหม เช่น ไหมแดง ไหมเหลือง ไหมเขียว ไหมเทศเป็นผ้าจากอินเดีย ผ้าไหมดเป็นผ้าที่มีเนื้อผ้าค่อนข้างหนายเพราะมีเส้นกระด้ายทองทอ สลับกับเส้นไหม ผ้าไหมดนิยมใช้ทำพระมาลา ชาวอินเดียให้คลุมเทวรูปบางครั้งใช้ ตัดเสื้อ เจ้านายและบางโอกาสใช้เป็นผ้าพระราชทานแก่พวกแม่ทัพนายกองที่มีความชอบ

ผ้าเขียรบับ เป็นผ้าที่ทอด้วยทองแล่งกับไหมแต่มีไหมน้อยกว่าทองแล่ง ลักษณะการทอ คือ มีการนำแผ่นเงินกาไหลมาแปะบาง ๆ หุ้มเส้นไหมซึ่งเรียกว่า ไหวทองนำไปทอ กับไหมสียกเป็นลวดลายดอกดวงเด่นชัดด้วยทอง จัดเป็นผ้าชั้นยอด

ผ้าอัตลัด เป็นผ้าประเภทเดียวกับผ้า เขียรบับและผ้า เข็มขาบแต่อัตลัดเป็นผืนชั้นสามมีคุณภาพดีกว่าผ้าสองชนิดแรกเนื่องจากมีทองหรือเงินแล่งพันอยู่กับเส้นไหมข้อ และฝีมือไม่ปราณีตเท่า ผ้าอัตลัดมีหลายชนิดคือ ผ้าอัตลัดธรรมดา ผ้าอัตลัดลายดอกและ อัตลัดลายทอง นิยมใช้ตัดเสื้อ

2) ผ้าทอยกดอก ผ้าเหล่านี้นี้ได้แก่

ผ้าสุรราช ผ้าที่มีดอกคล้ายผ้าลายแต่มียกต่างเด่น เนื้อหยาบ ทนทานเป็นผ้าฝ้าย ทำด้วยด้ายอย่างหนึ่งนิยมใช้เป็นผ้าถุง ผ้าคาดเอว และบางครั้งใช้ห่อคัมภีร์

ผ้ายก ผ้าไหมที่ทอยกคล้ายไหมสูงกว่าผืนผ้านิยมใช้เป็นผ้าถุงสำหรับเจ้านายฝ่ายใน

3) ผ้าพิมพ์ลาย มีหลายชนิด ได้แก่

ผ้าเขียนทอง เกิดจากการนำเอาผ้าลายปกติมาเขียนทองตามขอบลาย ผ้าชนิดนี้ใช้เป็นผ้าถุงสำหรับพระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงเจ้านายชั้นพระองค์เจ้าโดยกำเนิดเท่านั้น

ผ้ายันตยานี เป็นผ้ามีสลิ้นลายดอก เนื้อดี จึงจัดเป็นผ้าลายเนื้อบางชนิดหนึ่งใช้ทำผ้าถุง

ผ้าย้อมมะนาว เป็นผ้าลายที่ทำมาจากผ้าขาวเทศซึ่งเป็นผ้าที่ทอขึ้นในอินเดียมีเนื้อดี ลักษณะของผ้าชนิดนี้คือ พื้นสีขาว ดอกม่วงและม่วงเจือแดงทั้งนั้น จัดเป็นของหายาก

4) ผ้าชนลัตว์ ผ้าชนลัตว์นิยมใช้ในราชสำนักคือ

ผ้ากำพลหรือผ้ารัศมีกำพล เป็นผ้าที่ทำขึ้นมาจากชนลัตว์นิยมกันว่าผ้าที่เปื้อนสีแดงเป็นชนิดที่ดี ใช้ทำผ้าคลุมกาย ผ้าคาดเอวเหมือนยารัตนประคต ผ้ารัศมีกำพลนี้ถือเป็นของดีใช้ในพิธีราชาภิเษกของพระเจ้าแผ่นดิน หนึ่งในห้าอย่าง คือ พระมหามงกุฎ พระขรรค์ พระภูษารัตนกำพล พระเศวตฉัตร และเกือกทองประดับแก้ว

5) ผ้าไหม แบ่งออกได้เป็นหลายชนิด คือ

ผ้าปุม เป็นผ้าไหมที่ทอเป็นลวดลายแปลก ๆ เนื้อไม่เรียบ มีลายพลงมแพลงซึ่งเกิดขึ้นจากการทำ คือ ย้อมไหมก่อนแล้วจึงทอ ส่วนใหญ่ผ้าปุมจะมีสีแดง ลวดลายของผ้าจะแบ่งเป็นลายริมขอบผ้ากับลายพื้นผ้า ลายที่ขอบผ้ามักทำเป็นลายเชิงหรือลายกรวยเชิง ริมผ้าด้านขวาเป็นลายก้านแย่งขอบด้วยลายเส้นแดง ๆ ตลอดด้วยลายกรวยเชิงสั้น ๆ ตัวผ้าปุมมักจะทอยกดอกหรือเถาก้านแย่งทั้งผืน ลวดลายในผ้าปุมนั้นจะไม่เห็นเด่นชัดอย่างลายปักหรือลายพิมพ์แต่จะเป็นลายโครงคร่าว ๆ

ผ้าแพร เป็นผ้าที่ทอจากเส้นไหม เส้นเล็กละเอียด ผ้าแพรมีหลายชนิดแบ่งตามเนื้อผ้าและประโยชน์ใช้สอย คือ

ผ้าแพรเปลือกกระเทียม ส่วนใหญ่เป็นสีขาวนิยมนำมาเย็บแล้วจับกลีบเป็นสไบ
แพรยกทรงโก๊ เป็นแพรน้ำหนักเบาใช้เก็บแพร พละมีหลายสี

แพรเลียนและแพรควน เป็นแพรเนื้อมันและเรียบ

แพรปักกิน เป็นผ้าแพรที่ทางเมืองจีนส่งมาขายนิยมใช้เก็บผ้าหมและแพร พละ
เวลาจะนำมาใช้มักนำมาเย็บควมำทะลุกละลุกลัดให้มีกลิ่นหอม
ใช้ตัดกางเกงลำลองของผู้ชาย

แพรกระแต แพรชนิดนี้มีราคาแพงและมีสีสันสดใส เป็นแพรเนื้อละเอียดและไหมทามาก

ผ้าม่วง เป็นผ้าแพรชนิดหนึ่งที่ทอจากผ้าไหม แต่เดิมมีสีม่วง ผ้าม่วงไหมพื้นเมืองชนิด

นี้มีราคาแพง เรียกว่า ผ้าหางกระรอก หกกันมากที่ อ. ปักธงไชย จ. นครราชสีมา

ผ้าสมปัก เป็นผ้าที่ทอด้วยไหมพละตรงกลางมีขนาดกว้างยาวกว่าผ้าบุ่งธรรมดา

ผ้าสมปักนี้พวกขุนนางใช้นุ่งเข้าเฝ้าตั้งแต่สมัยอยุธยา นอกจากนี้ ผ้าสมปักเขมรจะเรียก

ว่า " ผ้าปุมเขมร " ผ้าสมปักเป็นผ้าหายาก วิธีนุ่งสมปักนั้นนุ่งปล่อยชายกระเบื้องข้าง

หน้าไว้ยาวกว่าผ้าบุ่ง ในปัจจุบันแต่อย่างข้างที่ปล่อยยาวจนหมดผืนผ้าแล้วพับกลับเข้าหา

ตัวเอาชายสอดเข้าทออีกชั้นเป็นล้นบน ส่วนชายกระเบื้องนั้นก็เห็นชั้นเดียวซีกหนึ่งเป็นพับ

อีกซีกหนึ่งพับกันม้วนโจงอย่างบุ่งผ้าในปัจจุบัน เรียก นุ่งสมปักหก

ผ้าทอพื้นบ้านที่ควรอนุรักษ์

ผ้าทอถือเป็นศิลปะหัตถกรรมที่ควรอนุรักษ์ เพราะถือเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพลักษณะของท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณ ปัจจุบัน วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ กำลังมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการอนุรักษ์ผ้าทอพื้นบ้านไว้เพื่อเป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

ผ้าทอลายซิด

ผ้าทอลายซิดเป็นผ้าทอพื้นบ้านของทางภาคอีสาน คำว่า " ซิด " แปลว่า สะกิด หมายถึง การงัดการซ่อนขึ้น ดังนั้นผ้าซิด จึงหมายถึง ผ้าที่ทอด้วยวิธีการใช้ไม้สะกิดเส้นด้ายเพื่อให้เกิดลวดลายด้วยกรรขรยเส้นด้ายขึ้นแล้วสอดด้ายพุ่งไปตลอดแนว ความกว้างของผ้าก็จะทำให้เกิดลวดลายเป็นสี่เหลี่ยมกันในแต่ละแถว เมื่อทำหลาย ๆ แถวแต่มีการเปลี่ยนแปลงการยกด้ายขึ้นก็จะทำให้เกิดลวดลายที่แตกต่างกันออกไป

ลักษณะพิเศษของผ้าลายซิด สิ่งเกตุได้จากรากศัพท์กันของเส้นด้ายพุ่ง ที่ขึ้นเป็นแนวเดียวกันอาจจะเหมือนกันทั้งผืนหรือไม่เหมือนกันทั้งผืนก็ได้แต่ต้องมีลายซ้ำซึ่งมีจุดจบของแต่ละช่องของลายเห็นได้ชัดเจน

ผ้าลายซิดนิยมนำไปทำหมอน ผ้าเช็ดหน้า ผ้าปูนอน ผ้าอาสนะ ผ้าล่อนหาวช้าง ผ้าคลุมไหล่ซึ่งจะมีการทอกันทั่วไปทางภาคอีสานและบางจังหวัดในภาคเหนือและภาคกลาง เช่น อุทัยธานี สุพรรณบุรี ชัยนาท พิจิตร น่าน และในบางแห่งจะมีการทอซิดผสมจนเพื่อให้ได้ลวดลายที่สวยงามกว่าลายซิดธรรมดา ได้แก่ การทอผ้าซิดผสมจกที่
อ. บ้านไร่ พ. อุทัยธานี

นอกจากนี้แล้วยังมีผ้าลายซิดที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่ง คือ การทอผ้าซิดของบ้านนาหมื่นศรี ต. นาหมื่นศรี อ. เมือง จ. ตรัง การทอผ้าของชาวบ้านกลุ่มนี้จะเป็นการทอผ้าที่มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีและความเชื่อของชุมชนอย่างใกล้ชิด คือ การทอผ้าพาดช้าง เพราะผ้าพาดช้างเป็นผ้าที่ทอขึ้นสำหรับใช้ในงานศพ มีขนาด

กว้าง 1 ศอก ยาว 1 วา มีลวดลายเป็นตัวหนังสือที่เขียนเป็นโคลงบอกประวัติของผู้
ตายและเป็นคำสอน คติสอนใจให้อีกมันอยู่ในความดี ผ้าพานซ้างนี้ใช้สำหรับพาดหลังหีบ
ศพในการ ตั้งศพก่อนเผาศรี เมื่อเผาศพแล้วจะตัดแบ่งเป็นชิ้นเล็ก ๆ ถวายพระ เป็นผ้าเช็ด
ปากและผ้าเช็ดมือต่อไป

สำหรับผ้าหยาบและผ้าสีที่ไม่ได้ทอเป็นผ้าพานซ้าง ก็มักจะทอ
เป็นสวกลายที่หายากมาก นอกจากการทอผ้าพานซ้างแล้ว ส่วนใหญ่จะทอเป็นผ้าบางกระ
รอก ผ้าเบี่ยง ผ้าบุ่ง ผ้าขี้มอ รวมทั้งผ้าเนื้ออีกด้วย

ผ้ายก

เป็นผ้าทอที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ มีการเพิ่มลวดลายในเนื้อผ้าให้พิเศษ
ขึ้น มีวิธีการทอคล้ายกับผ้าลายขิดมากต่างกันที่ผ้ายกจะ ทอลายพิเศษ มีเชิงชายที่แปลก
ออกไปมีการตัดเก็บลายพิเศษบนเส้นด้ายยืนโดยใช้ไม้ เรียวแหลมแล้วสอดเส้นพุ่งไปตาม
แนวทอส่วนตัวผืนผ้าต้องใช้เทคนิคการเก็บตะกอลอย (เขาลอย) เพื่อให้ผู้ที่จะได้สะดวก
ขึ้นไม่ต้องตัดเก็บลาย การทอผ้ายกนั้นต้องใช้เวลานานมากเพราะมีความซับซ้อนของลวด

ลักษณะพิเศษของผ้ายก คือ จะทอด้วยไหมทั้งผืนหรือมีการยักเงินและดิน
ทองซึ่งจะเรียกว่า "ผ้ายกเงินและ "ผ้ายกทอง " ส่วนผ้ายกที่ทอมีเชิงจะเรียกว่า " ผ่า
ยกเชิง " ลายของผ้ายกนี้สามารถที่จะขบบอกถึงท้องถิ่นได้ด้วย

ผ้ายกจะมีการทอกันมากทางภาคเหนือ ที่ จ. เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน
ภาคอีสานทั้งจังหวัด ร้อยเอ็ด ภาคใต้ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี

ผ้ายกที่มีชื่อเสียงได้แก่ ผ้ายกพุมเรียง เป็นการทอที่ผสมผ้าขิดและไหม
เข้าด้วยกันของชาวไทยมุสลิมเป็นการทอกันภายในครอบครัวที่มีฝีมือประณีตมาก มักใช้ใน
งานแต่งงานหรือการไปทำบุญที่สุเหร่าผ้าทอพุมเรียงนี้ นิยมใช้สีแดง เหลือง และดำ

ผ้าทอพื้นเมืองนั้นจะมีลักษณะ เป็นของตัวเองมีลายที่ไม่ซ้ำแบบใคร ปัจจุบันการทอผ้าพื้นเมืองได้พัฒนาเป็นการทอแบบอุตสาหกรรมครบวงจรและมีการทอเลียนแบบผ้าทางเหนือตามสมัยนิยม

ผ้าทออีกชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียงคือ ผ้าทอของเกาะยอ จ. สงขลา เป็นการทอขลุ่ยพิเศษใช้ตะกั่วตั้งแต่ 3 -8 ตะกั่ว ใช้ด้ายพุ่งธรรมดาทอตลอดกันไปทั้งผืนลายทออันเกิดจากการเหี่ยวยนแตกตะกั่วเส้นใยขึ้นลงเกิดเป็นลวดลายต่างจากลายขลุ่ยธรรมดา

ผ้าเชิงจก

เป็นผ้าที่เกิดจากการเพิ่มด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปในขณะทอเป็นช่วง ๆ ไม่ติดต่อกับตลอดหน้ากว้างของผ้า ทำให้เกิดการใช้ชนแม่ยกด้ายขึ้นขึ้นตามจังหวะของลายแล้วสอดเส้นด้ายพุ่งไปตามลายจะสามารถสลับสีได้มาก ลวดลายของผ้าเชิงจกมีทั้งงามและเอื่อยอ่อนช้อยมากและมีทรวดทลายในตัวเอง สามารถบ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนได้ดี

ส่วนประกอบของผ้าเชิงจกนั้นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- 1) ส่วนหัวขึ้น ใช้ผ้าสีขาวหรือสีแดงเย็บติดกันเป็นหัวขึ้น
- 2) ส่วนตัวขึ้น จะทอเป็นผ้าพื้นหรือผ้าทอมุกสีต่าง ๆ
- 3) ส่วนตีนขึ้น จะทอจกเป็นลวดลายที่สวยงาม

ซึ่งการทอแต่ละส่วนนั้นจะทอแยกส่วนกันแล้วนำมาเย็บต่อกันด้วยมือ ลักษณะพิเศษของผืนทอผ้าเชิงจก คือ เชิงของผ้านี้จะมีสีลวดลายที่เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามจังหวะของลาย ด้านหน้าของเนื้อผ้าจะเรียบส่วนด้านหลังจะเป็นปุ่มปมเนื่องจากการจกต่อลายของด้ายหลายสี จึงทำให้ด้านหลังไม่เรียบร้อย

ผ้าเชิงจกมีถิ่นกำเนิดที่อำเภอหาดใหญ่ นอกจากนั้นแล้วยังนำมาทำเป็นหมอนหน้าหัวหมอนหน้าอก ผ้าคลุมศีรษะขนาด ผ้าเช็ด ผ้าคลุมไหล่ ผ้าสไบ ผ้าปูที่นอน

แหล่งที่มีการทอผ้าเชิงจกกันมากได้แก่ ภาคเหนือและภาคกลาง จ. สุโขทัย เชียงใหม่
น่าน อุตรดิตถ์ อุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี และ ราชบุรี

ผ้าชิ้นเชิงจกที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีได้แก่ ผ้าชิ้นเชิงจกของชนวนบัว

อ. เมือง จ. ราชบุรี เป็นผ้าของชุมชนลาวที่ถูกกวาดต้อนมาไว้ในสมัยรัตนโกสินทร์กับชาว
ไทยโยนกหรือไทยวนที่อพยพมาจากล้านนาและเชียงแสน ผ้าชิ้นมีลักษณะคล้ายกันกับผ้าชิ้น
ของ อ. ลับแล จ. อุตรดิตถ์และของอ. ศรีสะเกษ จ. สุโขทัยที่เรียกว่า " หมวก " บาง
ครั้งมีการทอมีด้นที่ผสมลักษณะลาวลายมักเป็นหลายขวางลำตัว นิยมทำเป็นลายเรขาคณิต
มีฝีมือการทอที่ปราณีตมากโดยใช้สีเอกรงค์ของสีแดง ผ้าจกราชบุรี นอกจากการนำมา
ทำเป็นผ้าชิ้นแล้ว ยังนำมาทำเป็นหมอนขวาน หมอนหน้าอิฐ และถุงย่าม

ผ้าจกที่มีชื่อเสียงอีกชนิดหนึ่ง คือ ผ้าชิ้นเชิงจกของจังหวัด อุทัยธานี ชัยนาท
สุพรรณบุรีและพิจิตรชนกลุ่มนี้เป็นพวกลาวทั้งและลาวกาเผ่าจากของชนกลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษ
คือ จะมีการทอที่ไม่มีแบบแผนในการทอที่ตายตัว นิยมใช้สีจัดและตัดกันรุนแรง ตัวชิ้นมี
การทอแบบมัดหมี่ผสมซิดส่วนเชิงใช้วิธีจก นิยมใช้ไหมเส้นโตจึงทำให้ลายขยาบและไม่
มีการออกแบบลายล่วงหน้าก่อนการทอ

นอกจากการทอจกจะใช้สำหรับต่อชายชิ้นแล้วก็ยังมีการทอเป็นผ้าชนิด
อื่น ๆ อีก คือ ผ้าแพรวาและผ้าแพรมณ ผ้าแพรวาเป็นผ้าที่ทอขึ้นเพื่อให้สำหรับห่มเฉียง
ในโอกาสการทอแบบเกาะซิดแล้วจก ทอแบบคว่ำลาย อาศัยการเก็บตะกอแนวตั้งเป็นต้นแบบ
ลาวลายมักได้รับอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมมีขนาด กว้าง 52 เซนติเมตร และมี
ความยาว 2.30 เมตร ส่วนผ้าแพรมณนั้นนิยมใช้วิธีจกทั้งผืนใช้สำหรับเช็ดหน้าและ
คลุมศีรษะ

ผ้ามัดหมี่

มีเทคนิคการทำโดยการใช้เชือกฟางมามัดเส้นด้ายพุ่งและเส้นด้ายยืนให้

เป็นลวดลายก่อนการนํ้าไปย้อมสี และจะกรอคำยให้เรียงตามลวดลายร้อยสี เชือก

แล่นนำมาทอ สีที่ใช้ย้อมเป็นสีที่ได้มาจากธรรมชาติ

ผ้าทอลายน้ำไหล

เป็นผ้าทอพื้นบ้านของกลุ่มล้านนาตะวันออก มีเทคนิคการทอแบบลาย
ขั้ตรกรรมตาแต่ใช้คำยพุ่งหลายสีเกี่ยวกันเป็นช่วง ๆ ทำให้เกิดจังหวะของลายน้ำไหล

ลักษณะเฉพาะของผ้าลายน้ำไหลคือ มีการรวมวิธีการสอดสีคำยให้มีลายน้ำ
ไหลลงบนผ้า มีการทอด้วยฝ้ายและใยสังเคราะห์แก่บางส่วนการทอบางครั้งอาจจะทอทั้ง
ฝ้ายหรือทอเฉพาะส่วนเสื่งก็ได้

ผ้าทอลายน้ำไหลส่วนใหญ่จะนำไปตัดชุดพระราชนาน เลื้อยเชื้ต ชุดไทยเดิม
และชุดทำงาน ผ้าทั้งนี้มมีขนาดกว้างประมาณ 33 - 36 นิ้วยาวประมาณ 4 เมตร
ผ้าทอลายน้ำไหลมีการทอกันมากในจังหวัดน่าน เชียงราย พะเยา เชียงใหม่

ผ้าทอพื้นบ้านภาคต่าง ๆ

ผ้าทอพื้นเมืองของไทยมีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ต่อเมื่อโลกพัฒนาขึ้นก็มีการ
รับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติ ผ้าจากต่างประเทศจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้ความ
นิยมในการใช้ผ้าไทยพื้นบ้านลดลงและทำให้การทอผ้าลดลงไปตัวถึงแม้จะมีการทออยู่
บ้างก็เป็นการทอเพียงเพื่อใช้กันในกลุ่มคนตามความเชื่อและขนบธรรมเนียมมากกว่าจะ
เป็นการทอเพื่อการจำหน่ายอย่างจริงจัง

การทอผ้าพื้นเมืองในปัจจุบันที่ยังมีการทอกันอยู่มากจะมีเอกลักษณ์เป็นของ
ตัวเองอยู่ส่วนใหญจะเป็นการทอผ้าของกลุ่มชนที่มีเชื้อสายชวหรือโยนกในบริเวณ
ล้านนาไทยหรือทางภาคเหนือกลุ่มหนึ่ง และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นการทอของกลุ่มชนที่มีเชื้อ
สายลาวพวน ลาวเทิง ลาวโซ่งหรือญไทยกลุ่มหนึ่งและชนเชื้อสายเขมรทางภาคอีสานอีก
กลุ่มหนึ่ง

“ผ้า” ผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือ

ในบริเวณภาคเหนือ เคยเป็นอาณาจักรล้านนาที่รุ่งเรืองมาก่อน ประกอบด้วยดินแดนต่าง ๆ ในเขตจังหวัด เชียงราย พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน จนถึงดินแดนบางส่วนของ พม่า จีน และลาว เป็นอาณาจักรที่มีศิลปวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง ผ้าชื่อของล้านนาแต่อดีตมีนั้นเป็นชิ้นลายขวางลำตัวทอเป็นแถบสีทึบหรือทอตัว แต่ทอเป็นแถบที่มีสีในโอกาสพิเศษจะนิยมทอเชิงขึ้นในงคงามเป็นพิเศษด้วยการจกเป็นลวดลาย เรียกว่า “ ตีนจก ” ซึ่งตีนจกที่เป็นของเจ้านายชั้นสูง นิยมทอเป็นผ้ายกดอกด้วยไหมคือตีนขึ้นด้วยจก ผ้าทอพื้นบ้านของล้านนาอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มภาคเหนือด้านตะวันออก ได้แก่จังหวัดน่าน และแพร่ ซึ่งมีคนไทเชื้อสายลาวอยู่หลายเผ่า นิยมทอผ้ายกสีดำ แดง ทอง และน้ำตาล นอกจากนี้ยังมีผ้าอีกชนิดหนึ่งของเมืองน่านคือ “ ผ้าลายน้ำไหล ” และ “ ผ้าลายถ่วง ” ผ้าทอลายน้ำไหลนั้นเป็นผ้าที่ทอด้วยวิธีการทอแบบกลับซ้ายหรือถอยเส้นซ้าย ลักษณะลายคล้ายสายน้ำไหล ส่วนผ้าถ่วงนั้นทอด้วยวิธีถ่วงด้วยมือเป็นลายมักทอด้วยฝ้ายล้วน ๆ และมีผ้าอีกชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า “ ผ้าลายเก็บมุก ” จะเป็นผ้าทอดอกเล็ก ๆ ยกดอกในตัวคล้ายผ้าขิดของอีสาน ผ้าอีกชนิดหนึ่งคือ “ ผ้าลายจาด่าน ” เป็นผ้าที่มีกรรมวิธีการทำเช่นเดียวกับผ้ามัดหมี่และผ้าที่เป็นที่รู้จักกันดีของทางภาคเหนือที่จะขาดไม่ได้ คือ ม่อฮ่อม

การทอผ้าในภาคเหนือตอนล่างนี้จะ ทอกันในบริเวณจังหวัด

อุตรดิตถ์ พิจิตร พิษณุโลก ที่มีการทอจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปได้แก่ “ ผ้ากล้วยแล ” ซึ่งเป็นผ้าลายขวาง แต่นิยมทอตัวขึ้นเป็นตาราง เรียกว่า ลายมุก สีที่นิยมใช้กันนั้นคือ สีเขียว เขียวแถมเหลืองน้ำตาล ดำ

ผ้าทอพื้นบ้านภาคกลาง

ผ้าทอภาคกลางที่เป็นที่รู้จักกันดีก็คือ ผ้าทอบ้านหาดเลี้ยว จ. สุโขทัย ซึ่งเป็นผ้าทอของกลุ่มชนเชื้อสายลาวพวน จะนิยมทอผ้าฝ้ายมากกว่าผ้าไหมการใช้ไหมจะใช้เฉพาะส่วนเชิงผ้า ซึ่งจะทอด้วยวิธีถักตอและจก นอกจากผ้าบ้านหาดเลี้ยวแล้ว ก็ยังมี "ผ้าหางกระรอก" นอกเหนือจากการทออันแล้วบ้านหาดเลี้ยวยังทอผ้าไหมลายดอกพริกไทซึ่งด้านหนึ่งกว้าง อีกด้านหนึ่งแคบ ผ้าไหมลายดอกพริกไทนี้จะใช้ในงานแต่งงาน นอกจากนั้นก็ยังมี การทอเบี่ยงยาม ผ้าเช็ดหน้า ผ้าทอหมอนและผ้าขาวม้าอีกด้วย

บริเวณที่มีการทอผ้าอันหนึ่งหนึ่งในภาคกลางคือ บริเวณจังหวัดอุทัยธานี ลพบุรี สุพรรณบุรี และราชบุรี ซึ่งถักตอผ้าในบริเวณนี้นิยมทอผ้าฝ้ายและไหมด้วยวิธีการจกและมัดหมี่ทั้งสิ้น

ในบริเวณอื่นของทางภาคกลางก็จะมีการทอผ้าอีกในบางแห่ง เช่น ในเขตกรุงเทพมหานคร ชลบุรี ส่วนมากเป็นการทอผ้าลายสลักสีและผ้าขาวม้าและมักเป็นผ้าที่มีคุณภาพดี

ผ้าทอพื้นบ้านภาคอีสาน

ภาคอีสานจะมีการทอผ้าลายขิดและมัดหมี่เป็นส่วนมากการทอผ้าที่สำคัญจะมีอยู่ในหลายพื้นที่ได้แก่ บริเวณจังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด นครราชสีมา การทอผ้าในกลุ่มนี้จะเป็นการทอผ้ามัดหมี่ ส่วนในบริเวณจังหวัดอุดรธานี หนองคาย อุบลราชธานี สกล นครและยโสธรจะเป็นการทอด้วยวิธีการขิดและมัดหมี่

ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

ภาคใต้เป็นภาคที่มีผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตัวเอง และมีผ้าทอที่มีความสวยงามละเอียดอ่อน ผ้าทอที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ ผ้าทอหมี่เรียง อ.ไชยา จ. สุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นการทอผ้าของชนเชื้อสายมลายู นิยมที่จะทอผ้าฝ้ายผสมผ้าไหมกันมากโดยผ้าที่ได้จะนำมาทำเป็นผ้าตีน โสร่ง ผ้าขาวม้า

ผ้าทอทางภาคใต้ชนิดหนึ่งก็คือผ้าทอบานนาหน่นศรี อ. เมือง จ.ตรัง จะเป็นผ้าทอที่ทอจากฝ้ายผสมไหมเช่นกัน ผ้าทอบางชนิดยังมีลักษณะที่เป็นการทอเฉพาะถิ่นอยู่ ได้แก่ ผ้าเบี่ยงหรือผ้าห้อยใบกล้วยลูกแก้ว ผ้าพานช้างหรือผ้าลายตัวหนังสือที่ใช้ในงานศพ ผ้าขาวม้าลายราชวัตร ผ้าถุงและผ้าขึ้นลายสมุก ผ้าหางกระรอก ผ้าทอเกาะยอ. เมือง จ. สงขลา เป็นผ้าฝ้ายที่ทอตามแบบที่นิยมกันในสมัยโบราณ นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าในจังหวัดนครศรีธรรมราช และการทำผ้าปาเต๊ะในจังหวัดนราธิวาส

จะเห็นว่า การทอผ้าของแต่ละท้องถิ่นนั้นจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองที่สามารถจะบ่งบอกถึงความเป็นมาของกลุ่มชน ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีจากวิธีการทอและลวดลายรวมไปถึงประโยชน์ใช้สอยของผ้าแต่ละชนิดที่แตกต่างกันออกไป

ดังนั้นการศึกษาถึงวัฒนธรรมประเพณีและศิลปหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ นั้นจะสามารถที่จะช่วยอนุรักษ์ความเป็นไทยให้อยู่ควบคู่ประเทศไทยได้

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ
ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ควมมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรในท้องที่ของแต่ละภาคได้พบเห็นการประกอบอาชีพและทุกข์สุขของราษฎร ทรงเป็นห่วงว่าราษฎรจะไม่มีรายได้หลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว และทรงเกรงว่าศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ ของไทยแต่โบราณทีวันจะสูญหายไป จึงทรงมีพระราชประสงค์จะช่วยเกื้อกูลราษฎรผู้ยากไร้ให้มีอาชีพเสริมและเป็นการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมที่มีมาแต่โบราณให้คงอยู่ตลอดไป พระองค์ตระหนักดีว่า งานนี้ต้องขยายการส่งเสริมออกไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว โดยเฉพาะต้องมี อาชีพหลัก ในการทำไร่นาทำไร่ราชาอาณาจักรมีอาชีพเสริมจากการมีอาชีพเกษตรกรรมคืองานศิลปหัตถกรรม ที่บ้าน จึงมีพระราชเสาวนีย์ ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงการมหาดไทยในโครงการที่เรียกว่า "โครงการศิลปาชีพพิเศษ" มีผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันช่วยเหลือจากเงินโดยเสด็จพระราชกุศลในการนี้เป็นจำนวนมาก และวันที่ 11 กรกฎาคม 2519 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นมูลนิธิขึ้น โดยพระราชทานนามว่า "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ" ในการนี้ ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการบริหารของมูลนิธิและทรงรับมูลนิธิไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ด้วย ดังนั้น มูลนิธิจึงมีชื่อเต็มว่า "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ ในพระบรมราชูปถัมภ์" แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ"

ประวัติ.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพระราชทานที่ดินทรัพย์สินส่วนพระองค์ จำนวน 43,000 ไร่ ให้กับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อทำการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ทำการปฏิรูปและแบ่งที่ดินให้เกษตรกรได้เข้าทำมาหากินและปลูกพืชทอ้ายตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ในที่ดินดังกล่าวนี้มีผู้เช่าเดิมเป็นจำนวนมาก การเช่าที่ดินจึงทยอยกลับมาเป็นเวลาช้ามาก และผู้เช่าก็มีฐานะยากจน เพื่อเป็นการสนับสนุนเกษตรกรเหล่านี้มีรายได้ดีขึ้น นอกเหนือจากรายได้ทางเกษตรกรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษขึ้น เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านขึ้น ทั้งเป็นการหารายได้พิเศษให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

ต่อมา โดยพระราชดำริจาก พลเอก อองคมนตรี นาย จาณินท์ กรัยวิเชียร จึงได้มีการพิจารณาคัดเลือกเฉพาะพื้นที่ที่จะจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษขึ้น และได้เลือกเอาเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ดำเนินการแห่งแรก เนื่องจาก

- 1) เป็นพื้นที่แปลงขนาดใหญ่ ตอนกลางติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาสามารถที่จะตัดแปลงให้แก่ผู้ว่างงานต่อไปได้

- 2) ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก การคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ

- 3) ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่ง

หลังจากนั้นนายกรัฐมนตรีนาย (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์) ได้นำเรื่องโครงการจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษในเขตปฏิรูปที่ดิน เข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2523 โดยให้ชื่อว่า " ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ "

ซึ่งได้มอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในกรดำเนินการ
งาน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบและให้ความร่วมมือ เพื่อจัดตั้งศูนย์
โดยมี ถนน ไร่ป่า และสาธารณูปโภคต่างๆ เข้าไปในพื้นที่อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง .

1. เพื่อให้มีการประกอบอาชีพที่มั่นคงสำหรับ ทั้งอาชีพเกษตรกรรมและ
อาชีพทางการผลิตสินค้าประเภทศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน
2. เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เกษตรกร
3. ช่วยขจัดปัญหาทางเศรษฐกิจให้กับเกษตรกรและสังคม
4. เพื่อให้เกษตรกรรวมและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จากทั่วทุก

ภาคของประเทศไทย

สถานที่ตั้ง .

ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ใน
เขตตำบลราชคราม ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี
เนื้อที่รวมทั้งสิ้น 2,505,-0-30 ไร่ แบ่งออกเป็น 3ส่วน คือ

- 1 . โครงการศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร เนื้อที่ 865 -2-02 ไร่
- 2 . พื้นที่เพื่อการเกษตร เนื้อที่ 1,450 -3-51 ไร่
- 3 . พื้นที่พระราชทานให้กรมประมง จัดตั้งสถานีส่งเสริมการประมง
น้ำจืดสำหรับภาคกลาง เนื้อที่ 188-2-77 ไร่

ภายในบริเวณศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร ประกอบด้วย ศาลาที่ประทับ ศาลาริมน้ำ
เรือนรับรอง ศาลาศิลปาชีพ ร้านค้า สหกรณ์ สำนักสงฆ์ โรงฝึกงาน บำบเกษตรกร
ตัวอย่าง แปลงสาธิต ศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ผลภาคกลาง ร้านจิตรลดา และสวนนก

การดำเนินงาน

การดำเนินงานตามโครงการศูนย์ศิลปาชีพ แยกการดำเนินงานออก

เป็น 4 ส่วน คือ

- 1) งานปฏิรูปที่ดิน เป็นการกระจายสิทธิการถือครองที่ดินโดยจัดให้กับเกษตรกรผู้เช่า
เดิมเข้าทำกิน รวม 138 ครอบครัว ครอบครัวละ 10 ไร่
- 2) งานศิลปาชีพ เป็นการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจากทั่วทุกภาคของ
ประเทศไทย และจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยดำเนินการปรับปรุงอาคาร และพัฒนา
พื้นที่ซึ่งแต่เดิมเป็นที่พักสถานวิทยาคมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เกิดประโยชน์ในการ
เป็นส่วนศูนย์ฝึกอบรมอาชีพและสอนราษฎรให้รู้จักค้นคว้าวัสดุในท้องถิ่นมาผลิตเป็น
ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมต่อไป
- 3) งานศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ผล ในเขตปฏิรูปที่ดินภาคกลางตามพระราชดำริ
- 4) งานหมู่บ้านสวนผลไม้ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ 400 ไร่

การดำเนินงานฝึกอบรมอาชีพ

ศูนย์ศิลปาชีพทองไหม ได้เปิดฝึกอบรมอาชีพด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2524 เป็นต้นมาซึ่งจำแนกงานฝึกอบรมเป็น 21 แผนก คือ

- แผนกเขียนลายไทย	- แผนกจักสานไม้ไผ่ลายซิด
- แผนกทอผ้าไหม	- แผนกเซรามิกส์
- แผนกปั้นตุ๊กตาชาววังและผลไม้	- แผนกศิลปประดิษฐ์
- แผนกเครื่องเรือนหวาย	- แผนกช่างไม้
- แผนกช่างปั้นและหล่อทองเหลือง	- แผนกทอผ้าลายตีนจก
- แผนกเป่าแก้ว	- แผนกช่างแทง
- แผนกช่างสีและชักเงา	- แผนกสอดย่านลิเภา

- แผนกเกษตรกรรม
- แผนกช่างเครื่องยนต์
- แผนกขนมไทย
- แผนกปักผ้า
- แผนกดอกไม้ประดิษฐ์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม 43 จังหวัด
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยสำนักอุตสาหกรรมจังหวัด
- มูลนิธิจุฬาภรณ์
- หน่วยประสานงานศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน

- ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
- เงินบริจาคจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธา
- จากค่าธรรมเนียมบัตรผ่านประตูเข้าชมศูนย์
- จากการจัดงานประจำปี

เครื่องจักสานไทย.

เครื่องจักสานเป็นศิลปหัตถกรรมแขนงหนึ่งที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยสามารถแสดงถึงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นได้จากประโยชน์ใช้สอย ลักษณะรูปร่าง วัสดุที่นำมาทำเป็นเครื่องจักสาน เพราะเครื่องจักสานนั้นถูกสร้างให้แตกต่างกันจากข้อกำหนดทางสภาพภูมิศาสตร์และรวมถึงความเชื่อถือ ประเพณี พิธีกรรมที่ต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม เครื่องจักสานที่ทำขึ้นในแต่ละท้องถิ่นนั้นอาจแตกต่างกันตามความจำเป็นด้านการดำรงชีวิต แต่สามารถแบ่งตามที่ใช้สอยอย่างกว้าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

- 1 . เครื่องจักสานที่ใช้ในการบริโภคได้แก่ แอ่นข้าว กระติบหมก
- 2 . เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะ ได้แก่ กระบุง กระจอก กระตัง
- 3 . เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตกแต่ง ได้แก่ กระสุ กระบุง สัก
- 4 . เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องเรือนและเครื่องปลูก ได้แก่
เสื่อถ้ำแพม เสื่อกระจุย เสื่อปาดัน ฯลฯ
- 5 . เครื่องจักสานที่ใช้ทำเครื่องป้องกันแดดฝน ได้แก่ จอบ หมวก
- 6 . เครื่องจักสานที่ใช้ทำเครื่องใช้ติดตัว ได้แก่ ลอบ ไซ อีจู้ ฯลฯ
- 7 . เครื่องจักสานที่ใช้เกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ก่องข้างขวัญ ฯลฯ

การวิเคราะห์เครื่องจักสาน

เครื่องจักสานในแต่ละภาคของไทยนั้นมีลักษณะต่างกันโดยสามารถที่จะพิจารณาได้จาก

1 . หน้าที่ใช้สอย การกำหนดหน้าที่ใช้สอยของเครื่องจักสานมีผลต่อกระบวนการสร้าง สรรค์เป็นอย่างมากเพราะหน้าที่ใช้สอยจะส่งผลกระทบต่อวิธีการกำหนดโครงสร้างของ เครื่องจักสานด้วย จากความประสงค์ในการสร้างเครื่องจักสานขึ้นเพื่อใช้สอยนี้ ส่วนมากจะ สร้างขึ้นเพื่อการใช้สอยในลักษณะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมากนักตามลักษณะท้องถิ่น ซึ่งแบ่งไว้ด้วย ความเป็นอยู่ ประเพณี ลักษณะการประกอบอาชีพ ฝีมือเชิงช่าง ของบุคคลในท้องถิ่นนั้น

2 . วัสดุ เครื่องจักสานจะมีคุณภาพดีเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับ การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสม การเลือกใช้วัสดุในมีข้อจำกัดอยู่ที่สภาพภูมิประเทศของท้องถิ่นซึ่งช่วยเสริมสร้างให้แก่ เครื่อง จักสานมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ที่สำคัญ

3 . โครงสร้าง โครงสร้างของเครื่องจักสานที่มีอยู่ 2 ชนิด คือ

- โครงสร้างที่เกิดขึ้นด้วยผลของวัสดุที่ใช้ในการสานเป็นตัวบังคับ โครงสร้างให้คงรูปอยู่ได้
- โครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการใช้วัสดุอื่น ๆ หรือวัสดุชนิดเดียวกันกับ เครื่องจักสานเข้ามาเป็นโครงสร้างเสริมเพื่อให้เครื่องจักสานคงรูป

4 . รูปทรง

5 . ลวดลาย

การออกแบบบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ หมายถึง ภาชนะรูปแบบวัตถุภายนอก ที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสินค้าหรือห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ภายในให้ปลอดภัย สะดวกต่อการขนส่งและเอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์ในทางการค้าและการบริโภค

บทบาทและหน้าที่

- 1) การบรรจุและคุ้มครองป้องกัน การบรรจุภัณฑ์นั้นต้องเป็นการคุ้มครองสินค้าไม่ให้เกิดการเสียหายเนื่องจากการขนส่ง และสามารถป้องกันการเสียหายของสินค้าได้
- 2) การบ่งชี้ผลิตภัณฑ์ ต้องแสดงให้ผู้บริโภคเห็นสินค้าได้ในทันทีโดยการใส่การออกแบบกราฟิกเพื่อเป็นการป้องกันความสับสน
- 3) การอำนวยความสะดวก บรรจุภัณฑ์ต้องเอื้ออำนวยต่อการขนส่งและการเก็บรักษา และทั้งต้องเอื้ออำนวยต่อการถือหิ้วและปลอดภัย เหมาะสมกับสภาพการใช้งาน
- 4) ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค บรรจุภัณฑ์ต้องทำให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้บริโภค
- 5) การเศรษฐกิจ บรรจุภัณฑ์ยังทำหน้าที่กำหนดราคาของสินค้าได้ด้วย

ประเภทของบรรจุภัณฑ์

เราสามารถที่จะแบ่งบรรจุภัณฑ์ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) บรรจุภัณฑ์เพื่อการหีบห่อ แบ่งได้เป็น

- บรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วย คือ บรรจุภัณฑ์ที่สัมผัสอยู่ติดกับตัวผลิตภัณฑ์ โดยจะมีจุดประสงค์เพื่อการเพิ่มค่าในเชิงพาณิชย์ ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลิตภัณฑ์และอำนวยความสะดวกต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ภายใน
- บรรจุภัณฑ์ชั้นใน คือ บรรจุภัณฑ์ที่อยู่ติดออกมาเป็นชั้นที่สัมผัสกับน้ำที่รวบรวมบรรจุภัณฑ์ชั้นแรกเข้าไว้เป็นชุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะรักษาสีและสะดวกต่อการขายปลีก

2) บรรจุมวลเพื่อการขนส่ง เป็นบรรจุมวลขั้นนอกสุดที่รวมหน่วยขนาดใหญ่ใช้ในการขนส่ง ทำหน้าที่ปกป้องผลิตภัณฑ์ในระหว่างการขนส่งเท่านั้น จะบอกข้อมูลเพียงที่จำเป็นต่อการขนส่งเท่านั้น

ส่วนประกอบของบรรจุมวล

บรรจุมวลนั้น ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน

คือ - วัสดุบรรจุมวล

- ฉลาก หรือการออกแบบกราฟิกเพื่อป้องกันผลกระทบ
- ขนาด

วัตถุประสงค์ในการออกแบบบรรจุมวล

วัตถุประสงค์ของการออกแบบบรรจุมวลนั้น ส่วนใหญ่มีอยู่ 2 ประการอย่างกว้าง ๆ คือ

- 1) เพื่อสร้างบรรจุมวลให้มีความสามารถที่จะเฝ้าอำวยคุณประโยชน์ด้านหน้าที่ใช้สอยได้ดี มีความปลอดภัยในการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ ความประหยัด ความมีประสิทธิภาพในการผลิต การบรรจุ การขนส่ง การเก็บรักษา การวางจำหน่ายและการบริโภค ซึ่งทั้งนี้ การออกแบบต้องอาศัยความรู้ความชำนาญด้านวิศวกรรมและด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย
- 2) เพื่อสร้างบรรจุมวลให้สามารถสื่อสารและสร้างผลกระทบทางจิตวิทยาต่อผู้บริโภคให้เข้าใจถึงความหมาย โดยใช้ความรู้ทางศิลปะเข้ามาสร้างคุณลักษณะให้มีคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น

- ความมีเอกลักษณ์พิเศษของผลิตภัณฑ์

- ความมีรูปลักษณ์ที่สามารถสร้างความทรงจำหรือทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์
- ความมีลักษณะพิเศษที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคให้เข้า

ใจถึงความหมายและคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์

หลักการพิจารณาในการออกแบบผลิตภัณฑ์

- 1) ท้าย่างไรบรรจุภัณฑ์จึงจะสามารถสื่อสารได้ทั้งวงล้อลักษณ์และทัศนสัญลักษณ์
- 2) บรรจุภัณฑ์ควรสร้างความพึงพอใจ เกียรติและศักดิ์ศรีแก่ผู้ใช้ไม่ว่าผู้บริโภคจะซื้อผลิตภัณฑ์ไปแล้วก็ตาม ผลิตภัณฑ์ควรจะทำหน้าที่ต่อไปอีกเพราะการขายมิได้สิ้นสุดลงเพียงที่จุดซื้อเท่านั้น แต่บรรจุภัณฑ์ที่ดีควรทำหน้าที่ขายต่อไปได้อีก เนื่องในการนำมาใช้และการขายต่อไปหลังจากการถูกซื้อไปแล้ว ไม่ว่าบรรจุภัณฑ์จะถูกนำไปวางในแผงใดก็ตามหรือจนกว่าบรรจุภัณฑ์นั้นจะถูกทำลายจึงจะถือว่าสิ้นสุด

ยกตัวอย่าง สินค้าประเภทบุหรี่ซองบุหรี่จะถูกนำออกมาใช้จนกว่าบุหรี่จะหมดถึง 20 ครั้ง ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับบุหรี่จึงจำเป็นต้องสร้างความความพอใจและความมั่นใจให้กับผู้ใช้

- 3) บรรจุภัณฑ์ต้องแสดงความโดดเด่นให้ชัดเจน และแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นด้วยการใช้รูปร่าง สี หรือขนาด เพื่อแบ่งที่เอกลักษณ์เฉพาะของสินค้าให้สามารถจดจำได้ง่ายหรือหยิบฉวยได้สะดวกในร้านค้า

วัสดุบรรจุภัณฑ์

วัสดุบรรจุภัณฑ์ในปัจจุบันมีมากมายหลายชนิด เนื่อง จากความก้าวหน้าทางวิชาการ เจื้อนไต่อันดับแรกของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ต้องพิจารณานั้นก็คือ การเลือกให้วัสดุบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และสามารถใช้งานได้ดี สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การเลือกให้วัสดุให้ประสานกับประโยชน์และต้องคุ้มครองผลิตภัณฑ์

วัสดุบรรจุภัณฑ์โดยพื้นฐานแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- กระดาษ
- พลาสติก
- โลหะ
- แก้วและเซรามิกส์

1) กระดาษ

กระดาษเป็นวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะสามารถที่จะออกแบบสร้างสรรค์ได้มากมายไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากคุณสมบัติทางกายภาพของกระดาษที่สามารถม้วน หีบ งอได้ง่าย

ชนิดของกระดาษ

1) กระดาษพิมพ์และกระดาษเขียน หมายถึง กระดาษที่ทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการพิมพ์หรือการเขียนโดยมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรฐาน โดยมีหลายชนิด ได้แก่ กระดาษปอนด์

หมายถึง กระดาษที่ทำจากเยื่อเคมีฟอกขาวหรือทำจากเยื่ออื่นใดที่มีคุณสมบัติทางกายภาพของกระดาษเหมือนกัน

กระดาษปอนด์สำหรับพิมพ์

หมายถึง กระดาษปอนด์ที่ทำขึ้นเพื่อการพิมพ์ในระบบดอตเตอร์เพลส

กระดาษปอนด์สำหรับเขียน

หมายถึงกระดาษปอนด์ที่ทำขึ้นเพื่อใช้เขียนด้วยหมึกแล้วไม่ซึม

กระดาษเอิร์เมล

หมายถึง กระดาษปอนด์บางที่เหมาะสมสำหรับพิมพ์และเขียน

กระดาษโปสเตอร์หรือกระดาษเอ็มจี

หมายถึง กระดาษปอนด์ที่ทำขึ้นเพื่อการพิมพ์ มีความมันเพียงค่าเดียว

กระดาษอาร์ต

หมายถึง กระดาษซึ่งเคลือบด้วยสารสีขาวหน้าเดียวหรือสองหน้า เพื่อให้ผิวกระดาษมันเรียบ

กระดาษวาดเขียน

หมายถึง กระดาษเนื้อหนา ผิวหยาบเหมาะต่อการขีดเขียน เหมาะสำหรับการเขียนด้วยดินสอ น้ำหมึก หรือระบายด้วยสีน้ำ

กระดาษปก

หมายถึง กระดาษหนาที่มีการทรงแปดกึ่งใช้ทำปกสมุดหรือปกหนังสือ ทนทานต่อการพับ

2) กระดาษแข็งเพื่อการพิมพ์ หมายถึง กระดาษกลอง และกระดาษการ์ดที่ทำขึ้นเพื่อการพิมพ์ด้านเดียวหรือสองด้าน มีหลายชนิด คือ

กระดาษกลอง

หมายถึง กระดาษหนาชั้นเดียวหรือหลายชั้นซึ่งมีความแข็งของกระดาษเหมาะสำหรับการพิมพ์ และสามารถทรงตัวอยู่ได้ในแนวตั้ง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. กระดาษกลองเคลือบ คือ กระดาษกลองที่มีผิวด้านหนึ่งเคลือบด้วยสารสีขาวเพื่อให้เหมาะกับการพิมพ์เป็นพิเศษสามารถสอสีได้สวยงาม

2. กระดาษกลองไม่เคลือบ คือ กระดาษกลองซึ่งผิวหน้าด้านที่พิมพ์ไม่ได้มีการเคลือบสารหรือวัสดุใดเป็นพิเศษ

กระดาษการ์ด

หมายถึง กระดาษหนาชั้นเดียวหรือหลายชั้นซึ่งใช้พิมพ์ได้ทั้งสองหน้า และสามารถทรงตัวอยู่ได้ในแนวตั้ง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. กระดาษการ์ดมาติลา เป็นกระดาษการ์ดหลายชั้น ซึ่งด้านนอกทั้งสองด้านมีคุณสมบัติเหมือนกันและใช้พิมพ์ได้ ส่วนชั้นในมีคุณสมบัติต่างออกไป

2. กระดาษการ์ดไอวอรี เป็นกระดาษการ์ดชั้นเดียวหรือหลายชั้นซึ่งมีคุณสมบัติของทุกชั้นเหมือนกัน

กระต่ายอาร์ตัม

หมายถึง กระต่ายที่มีด้านหน้าและ ด้านหลังสีขาวและมัน ใช้โอबरิสคู่ติดวน ๆ และมีการ เลื่อนผิวหนังด้วยจึงมีราคาแพงมาก นิยมใช้ ทำกล่องยา กล่องบุหรี่ กล่องเครื่องสำอาง

กระต่ายการตักแก้ว

หมายถึง กระต่ายที่มีด้านหน้าและด้านหลังมันเป็นกระ จก

กระต่ายแครีบอร์ด

หมายถึง กระต่ายที่มีด้านหลังเปิดสันน้ำตาลมีคุณสมบัติเก็บอิมพ์ส็อคสีได้ผิวหนังเรียบ สามารถใช้ทำกล่องบรรจุสินค้าได้ เย็นได้ ป้องกันความชื้นได้ดีมาก

กระต่ายอลิมเปียบอร์ด

หมายถึง กระต่ายแข่งที่นำมาจากผิวหนังอิมเปียบอร์ดทั้ง นิยมใช้ทำกล่องที่ต้องการ ความสวยงาม การพิมพ์ต้องใช้ระบบเคมี เพราะมีผิวเปื่อยโละ

กระต่ายการตบอร์ต

หมายถึง กระต่ายที่มีสีเทาทั้งสองด้าน ใช้เยื่อจากเตากระต่ายมาทำ นิยมใช้ทำกล่อง รองเท้า สามารถทำให้หนาได้แต่จะ ไม่มีความเหนียว

รูปแบบของบรรจุภัณฑ์กระต่าย

1) กล่องกระต่ายแข่ง นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมีราคาถูก สามารถพับเก็บ ได้เมื่อไม่ต้องการใช้ ทำให้ประหยัดเนื้อที่ในการเก็บและขนส่ง สามารถพิมพ์สีสันทาย ได้หลายวิธีและทำรอยพับได้หลายรูปร่างหลายชนิด กระต่ายที่ใช้ทำกล่องชนิดนี้ ส่วน มากมักเป็นกระต่ายแข่งชนิดบาง แต่มีความเหนียวทนทานต่อการพับ กล่องประเภทนี้มัก เป็นกล่องที่ใช้บรรจุสินค้ามากกว่าบรรจุขนส่ง

ประเภทของกล่องกระต่ายแข่ง

กล่องกระต่ายแข่งที่นิยมใช้ บรรจุสินค้าต่าง ๆ จำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือ

กลองหับได้ เป็นกลองที่ทำมาจากกระต่ายซึ่งมีคุณสมบัติโด่งงอได้ และกลองเปล่าสามารถที่จะหับเก็บได้

กลองดงรูป เป็นกลองที่ทำมาจากกระต่ายซึ่งที่ไม่สามารถโด่งงอได้ มักมีความหนากระหว่าง 0.02 - 0.12 นิ้ว ได้รับการผลิตในลักษณะที่ขึ้นรูปแล้วพร้อมที่จะนำไปใช้บรรจุได้ทันที

2) กลองกระต่ายลูกฟูก เป็นกลองที่ได้รับความนิยมในการขนส่ง เนื่องจากมีคุณสมบัติเด่นหลายประการ คือใช้บรรจุสินค้าได้เกือบทุกประเภท สะดวกในการเก็บรักษาที่สามารถนำกลับมาผลิตได้ใหม่ จึงไม่ทำให้เกิดมลภาวะ

ประเภทของกระต่ายลูกฟูก

แผ่นกระต่ายลูกฟูก สามารถแบ่งได้ 4 ประเภทตามลักษณะโครงสร้าง ดังนี้

- แผ่นกระต่ายลูกฟูกหน้าเดียว ประกอบด้วยกระต่ายทำผิวกลอง 1 แผ่น ติดกับกระต่ายลูกฟูกอีก 1 แผ่น ไม่เข้าไปทำกลองเพื่อการขนส่ง แต่นิยมใช้ห่อสินค้าหรือทำเป็นแผ่นรองในกลองเพื่อกันการกระแทก
- แผ่นกระต่ายลูกฟูก 1 ชั้น ประกอบด้วย กระต่ายลูกฟูก 1 แผ่น หากาวแล้วปิดทับด้วยกระต่ายทำผิวกลองทั้งสองด้าน รวมเป็นกระต่าย 3 ชั้น นิยมนำไปทำเป็นกลองมากที่สุด
- กระต่ายลูกฟูก 2 ชั้น ประกอบด้วยกระต่ายลูกฟูก 2 แผ่น และกระต่ายทำผิวกลองอีก 3 แผ่น รวมเป็น 5 ชั้น มักทำเป็นกลองขนาดใหญ่ใช้ขนส่งในระยะไกล
- แผ่นกระต่ายลูกฟูก 3 ชั้น ประกอบด้วยกระต่ายลูกฟูก 3 แผ่น และกระต่ายทำผิวกลองอีก 4 ชั้น รวมเป็นกระต่าย 7 ชั้น มักใช้บรรจุสินค้าที่เป็นมวลใหญ่ ๆ เพื่อการขนส่งทางไกล ๆ

ประเภทของกลองกระต่ายลูกฟูก

กลองกระต่ายลูกฟูกสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ตามกรรมวิธีการผลิต คือ

กลองสัณฐาน เป็นกลองที่ผลิตจากกระต่ายลูกฟูกที่ได้รับการหั่นเส้นตามแนวยาวของแผ่นกระต่ายเพื่อใช้เป็นแนวในการงอหับผิวกลอง

กล่องทรายคัท เป็นกล่องที่ได้รับการผลิตมาจากแม่พิมพ์แล้วจึงไม่ลงแผ่นกระดาษถูกผูก
กล่องทุกใบจึงมีขนาดที่แน่นอนการขึ้นรูปกล่องและการปิดฝาจึงไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย

3) ถุงและช่องกระดาษ

ช่องกระดาษ รูปแบบของช่องกระดาษแบ่งออกตามลักษณะพื้นฐานได้ 2 แบบ คือ

- แบบฝาช่องอยู่ด้านกว้างหรือเปิดด้านปลาย เป็นช่องที่มีฝาเปิดอยู่ด้าน
ปลายและมีแนวตะเข็บอยู่ขนานกับด้านยาวของช่องซึ่งมีทั้งตะเข็บเดี่ยวอยู่ตรงกลางและ
สองตะเข็บอยู่ด้านข้างทั้งสองของช่อง

- แบบฝาช่องอยู่ด้านยาวเปิดด้านข้าง เป็นช่องที่มีฝาเปิดอยู่ด้านยาว

ส่วนมากการนำช่องมาใส่สินค้ามักจะ เป็นสินค้าที่มีขนาดเล็ก กว้าง
ทำช่องบรรจุในแต่ละชนิดควรคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับราคาและการทำหน้าที่คุ้มครอง

ถุงกระดาษ

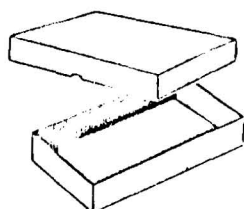
โดยทั่วไปถุงกระดาษมีน้ำหนักใส่สินค้าที่น้ำหนักกระหว่าง 0.25 - 25
ปอนด์ อาจทำด้วยกระดาษหนึ่งหรือสองชั้น สามารถทำให้ใส่บรรจุสินค้าได้มากมาย
หลายชนิด รูปแบบของถุงกระดาษสามารถปรับให้เข้ากับรูปทรงของสินค้า กระดาษที่มัก
ใช้ทำถุงส่วนใหญ่จะเป็นกระดาษเหนียว

2) พลาสติก

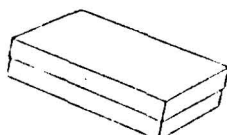
พลาสติกเป็นวัสดุที่ได้มาจากวัตถุดิบหลายชนิดเช่น พืช สินแร่
ปิโตรเลียมและถ่านหิน ปัจจุบันแนวโน้มในการใช้พลาสติกเป็นบรรจุภัณฑ์นั้นมีแนวโน้ม
เพิ่มมากขึ้น มีการแบ่งพลาสติกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- ประเภทเทอร์โมเซตติง สามารถใช้ความร้อนและพิมพ์เป็นบรรจุภัณฑ์
รูปขึ้นรูปได้เพียงครั้งเดียว เมื่อแข็งตัวแล้วอาจแตกได้

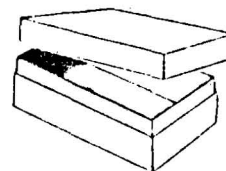
รูปแบบของกล่องกระดาษแข็งแบบตายตัวหรือคงรูป

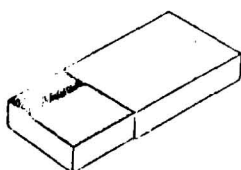
Full Telescope

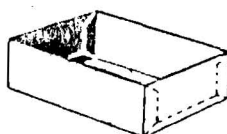
Partial Telescope
or Shallow lid

Neck or Shoulder Style

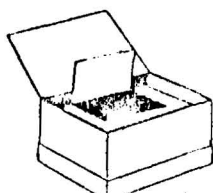
Slide Style

Ended Box

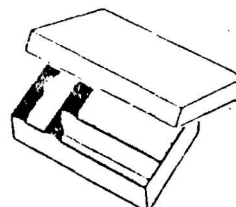
Hinged Cover

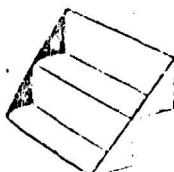
Box in Box

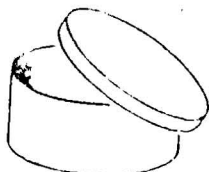
Special Shape

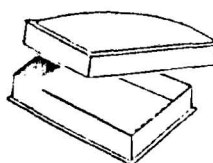
Interior Partition

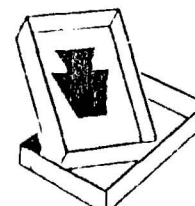
Slanted Side

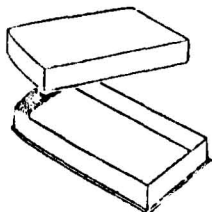
Oval Box

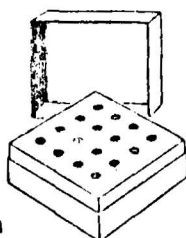
Padded Cover

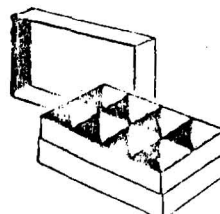
Interior Platform

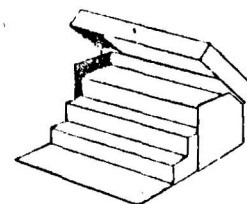
Extension Bottom

Three Piece

Slotted Partition

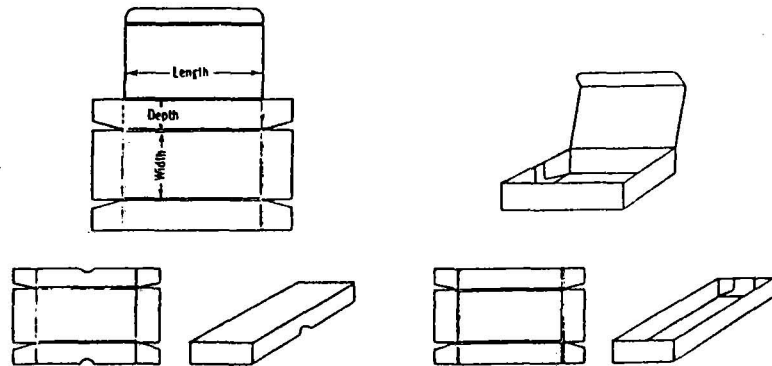

Specialty Box

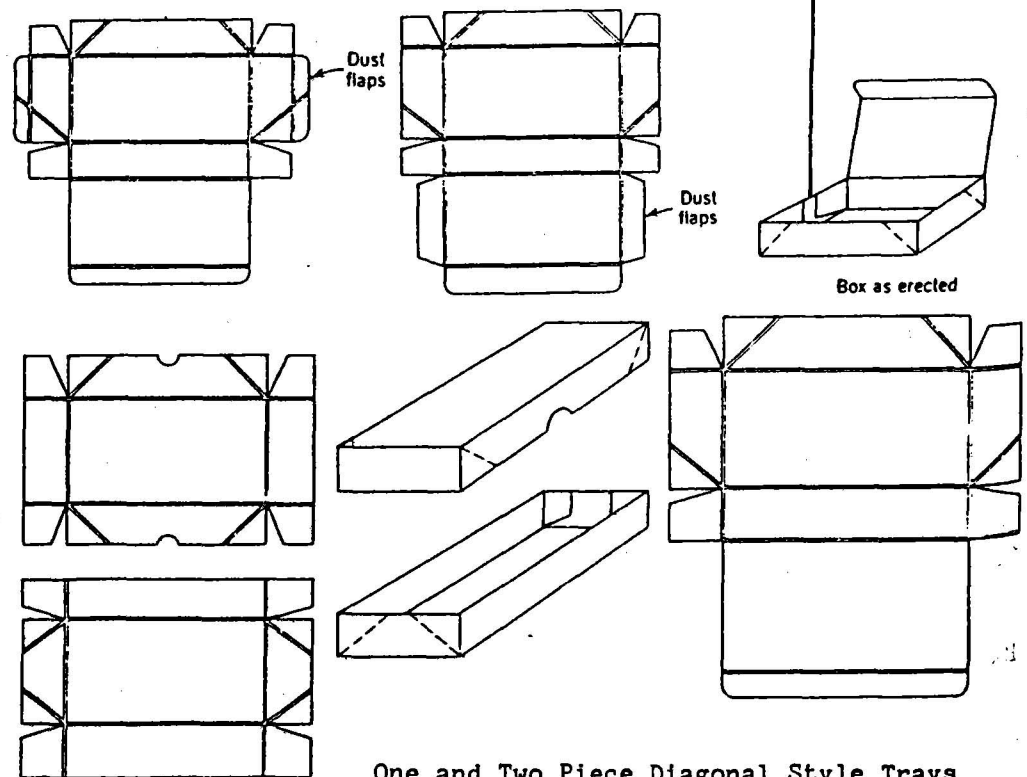
● ภาพจากหนังสือ DISTRIBUTION PACKAGING

รูปแบบของกล่องกระดาษแข็งแบบพับได้

- รูปแบบโครงสร้างของถาดกระดาษแบบ 1 ชั้น และ 2 ชั้น ลักษณะต่างๆ

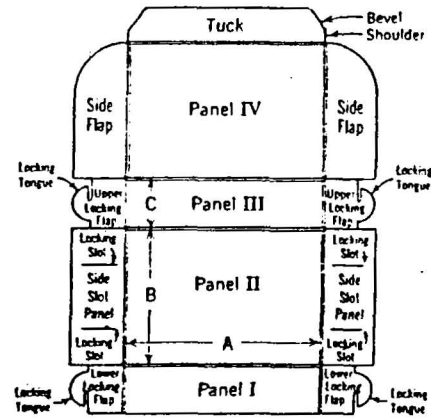

One and Two Piece "Brightwood" Tray Constructions

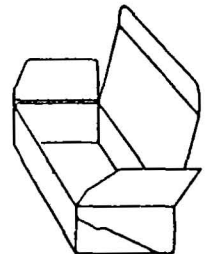
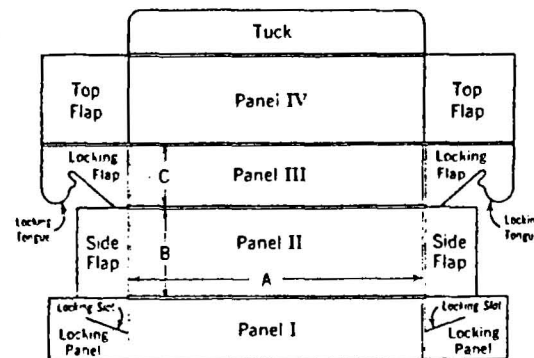

One and Two Piece Diagonal Style Trays

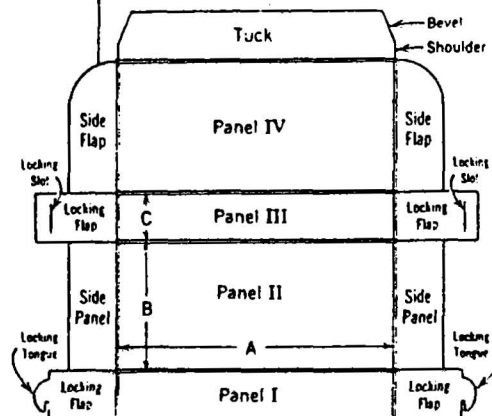
●รูปแบบโครงสร้างของภาคกระดาดแบบ 1 ชั้น และ 2 ชั้น ลักษณะต่างๆ

Four Coner Lock Bottom with Hinged Cover

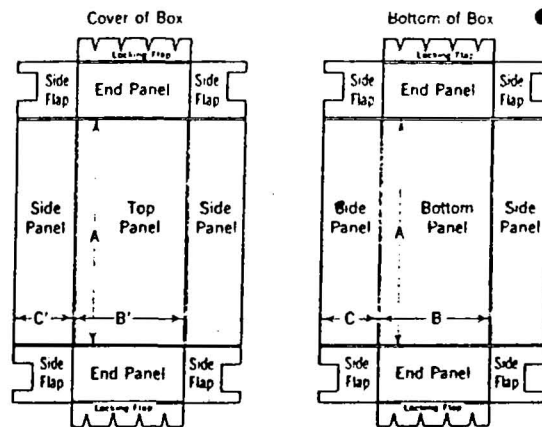

Cracker Shell Style

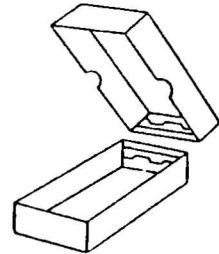

Single Lock Cake Box Style

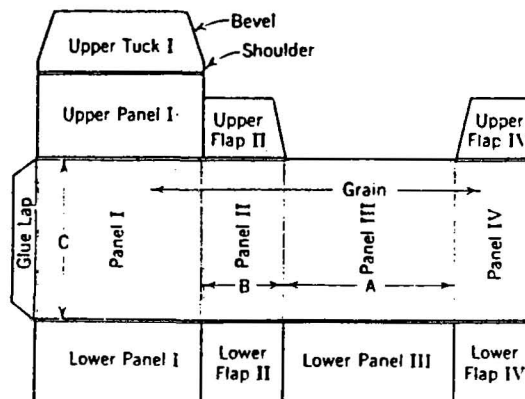
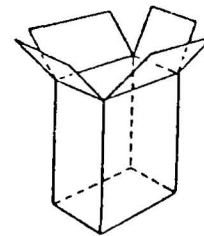
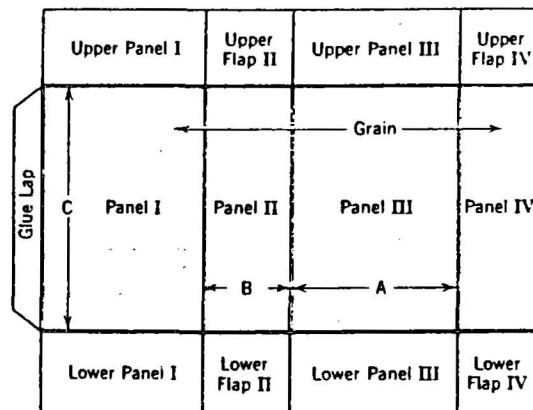

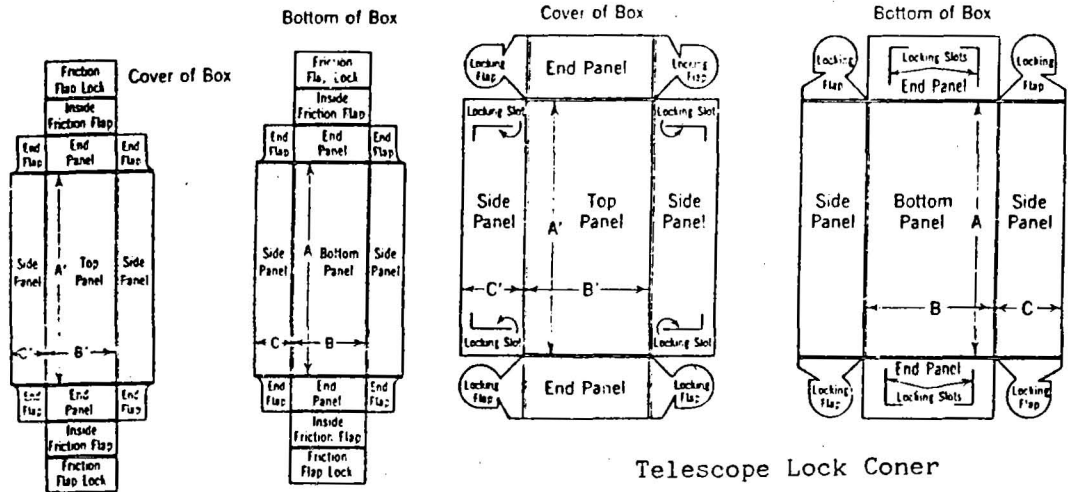
● กล่องกระดาษแข็งแบบพับลักษณะต่าง ๆ

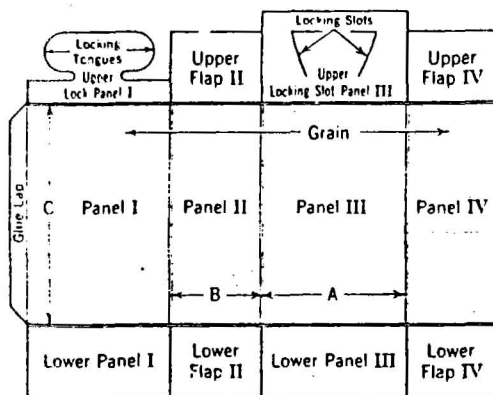
Telescope Hardware Lock End

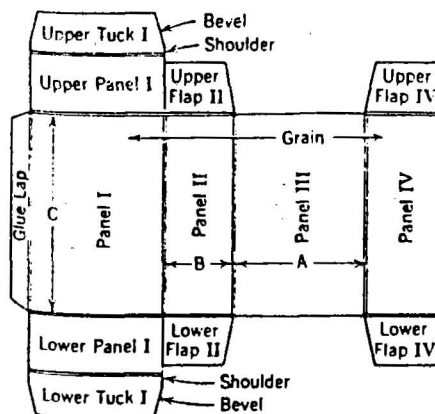
Tuck End Seal End

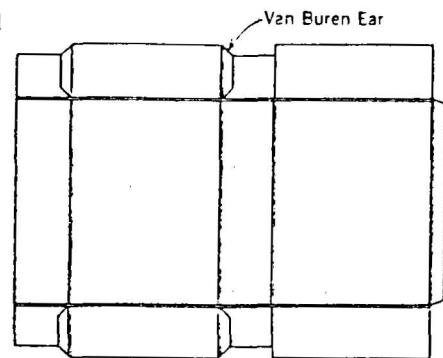
Two Piece Telescope Friction End

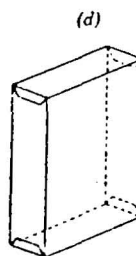
Lock Top, Seal Bottom

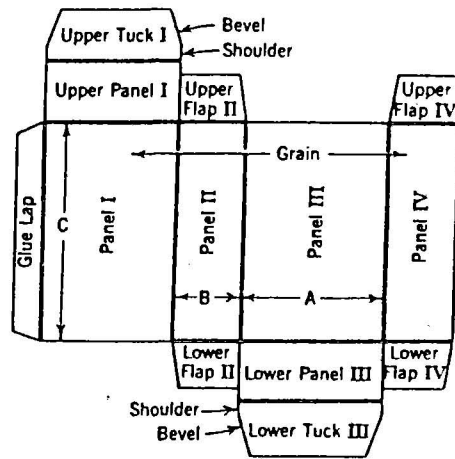
Straight Tuck

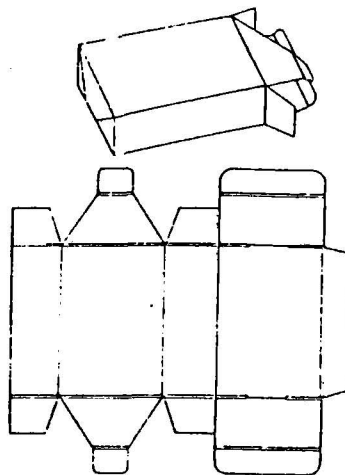
Seal End with Van Buren Ear

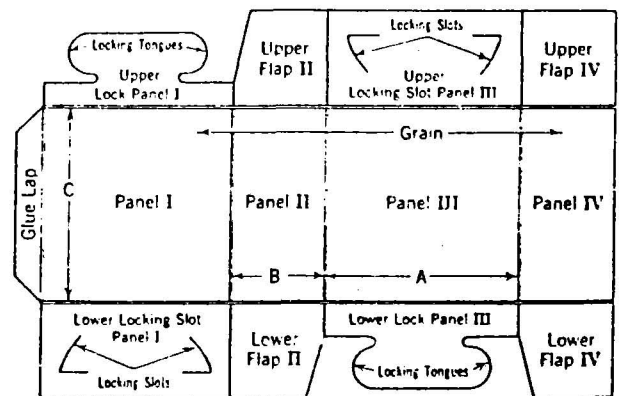
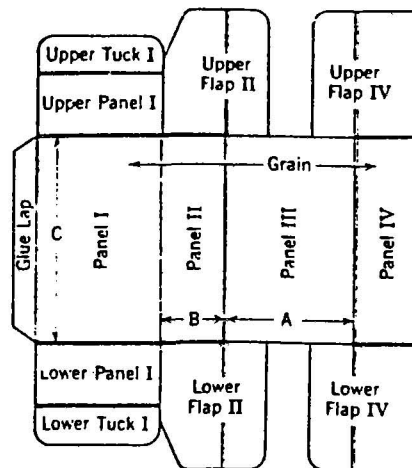
- กล่องกระดาษแข็งแบบพับ
- ภาพจากหนังสือ
- DISTRIBUTION PACKAGING

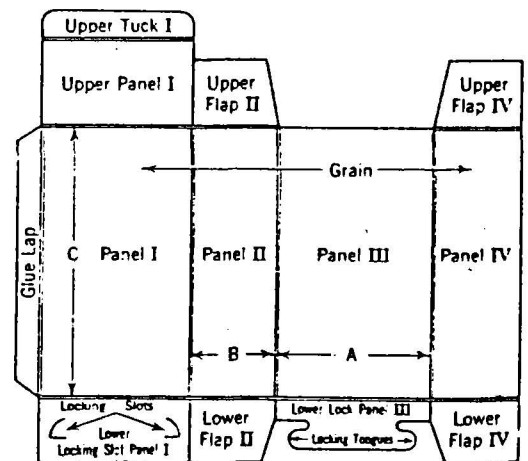
Reverse Tuck

Tuck and Lock End

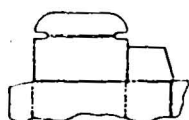
Lock End

Tuck Top, Lock Bottom

Straight Tuck End with Full
Overlapping and Side Tuck

SPECIAL CONSTRUCTIONS

Notched Tucks

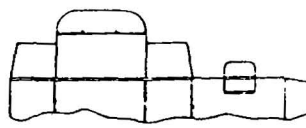
Pye Locks

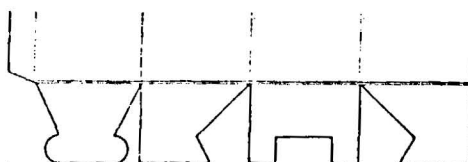
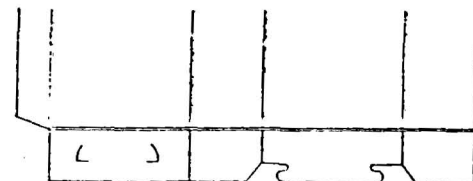
Slit Locks

Locked Inner Flaps

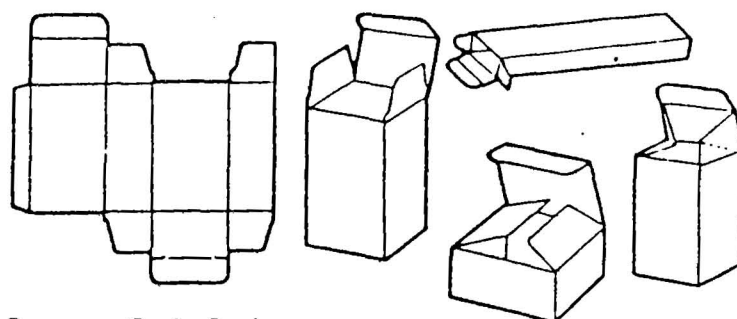
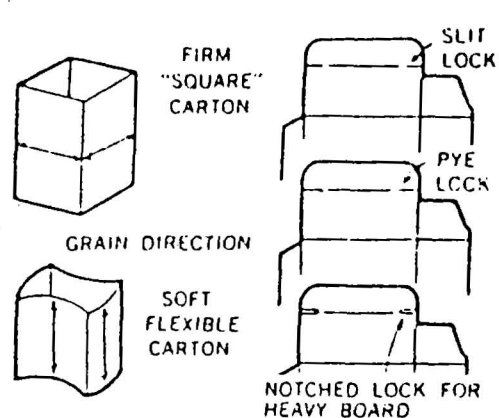
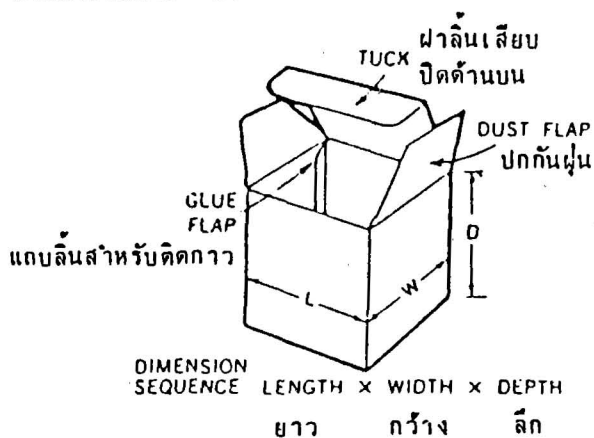
Tongue and Tuck

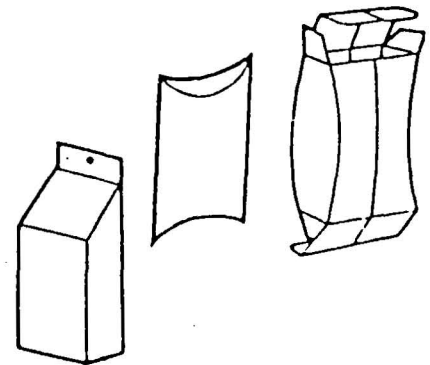
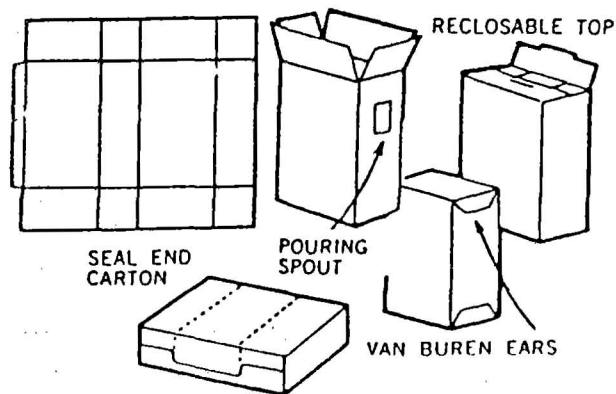
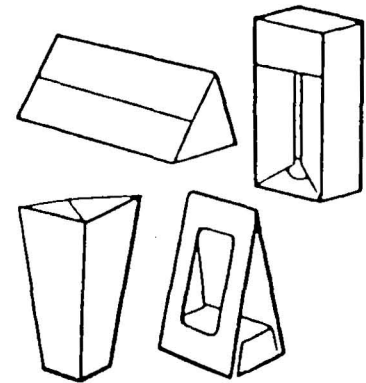
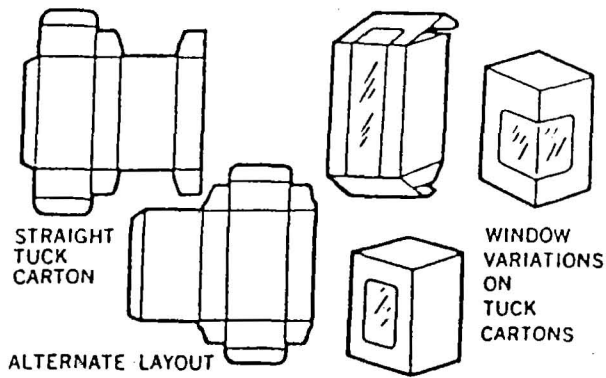
● ลักษณะโครงสร้างพิเศษของฝาเปิด-ปิดด้านบน

● ลักษณะโครงสร้างพิเศษของ
การประกอบล็อคกันกล่อง

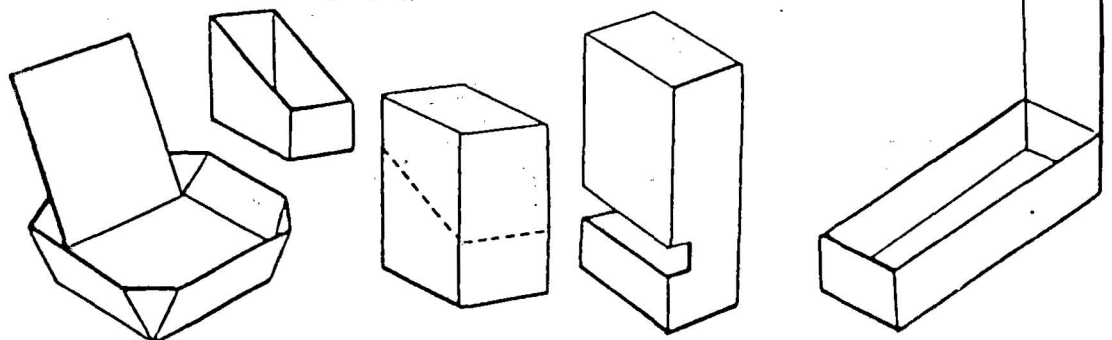
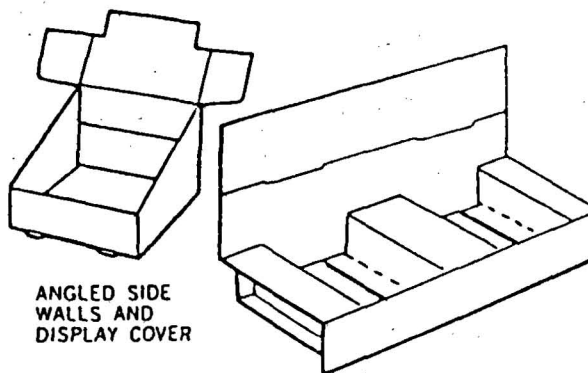
ส่วนประกอบของโครงสร้างกล่องกระดาษแข็งแบบพับ

Reverse Tuck Cartons

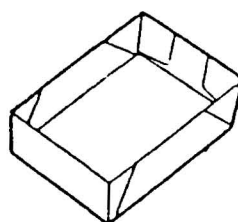
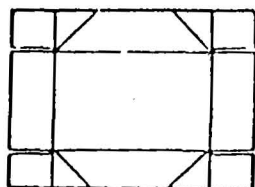

● กล่องกระดาษแข็งแบบพับ

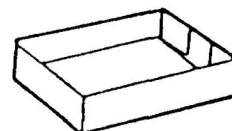
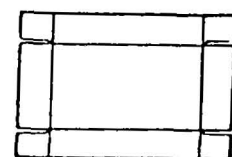

FOLDING CARTON

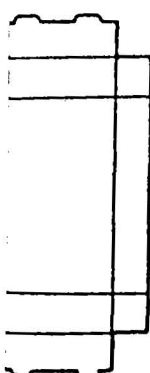
กล่องกระดาษแข็งแบบพับ●

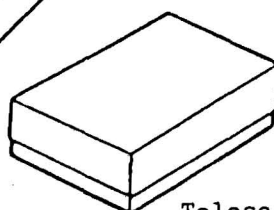
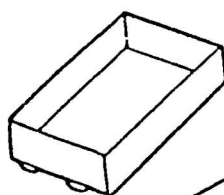
Beers Style Tray

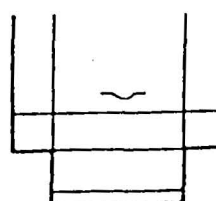
Brightwood Style Tray

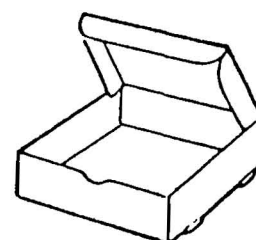
Tray with Double End Walls and Footlocks

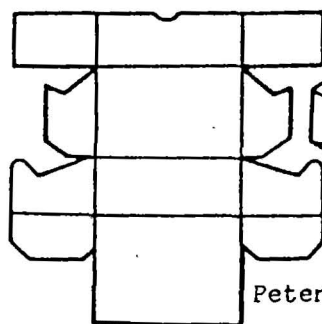
Telescope Box Tray and Cover

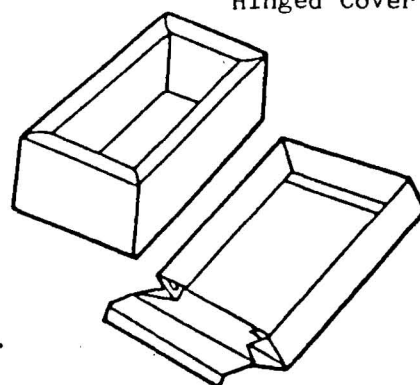
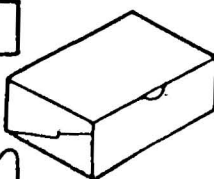
alternate lock

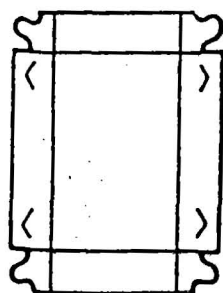
Tray with Hinged Cover

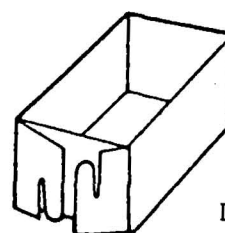
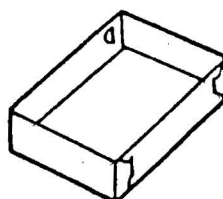
Peter Lock Tray with Cover

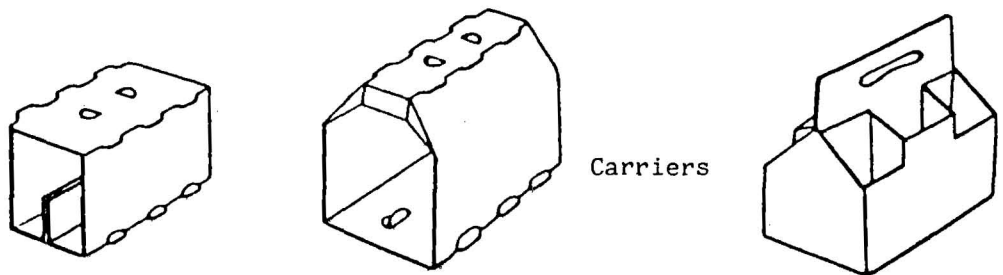
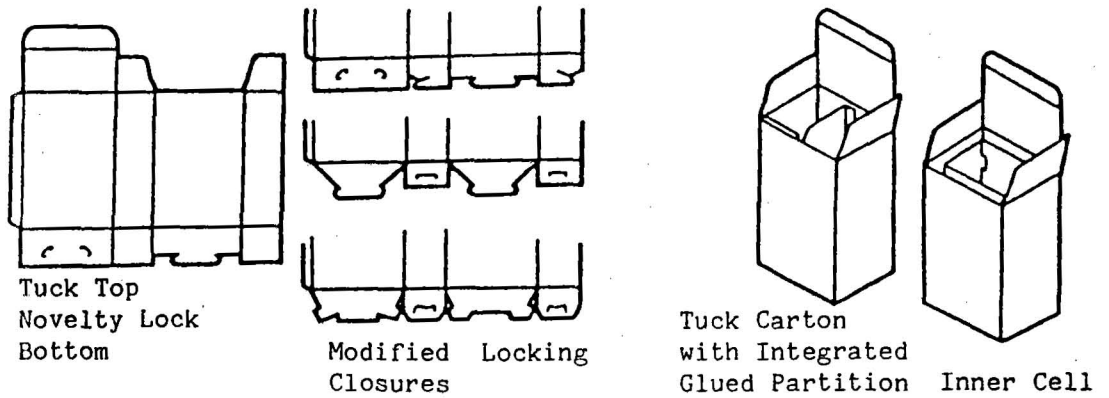
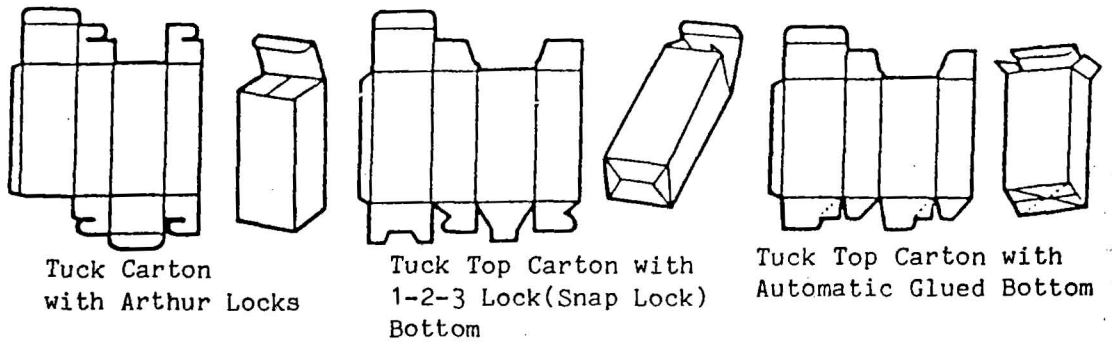
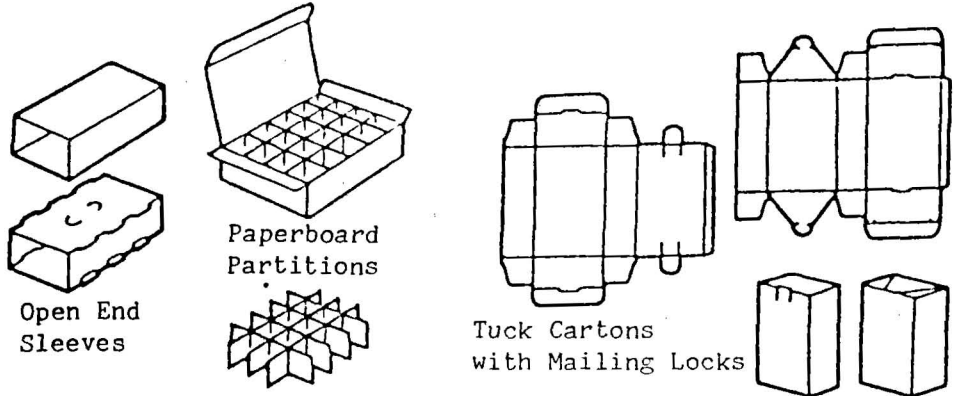
Simplex Style

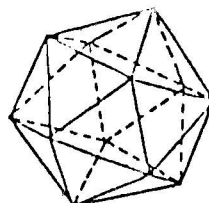
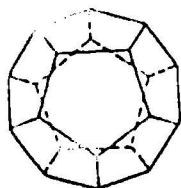
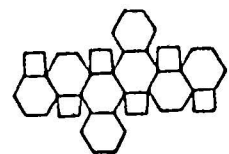
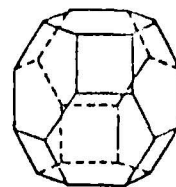
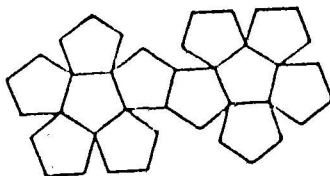
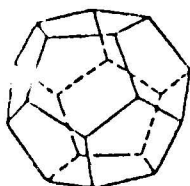
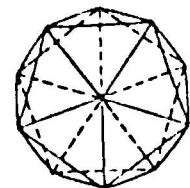
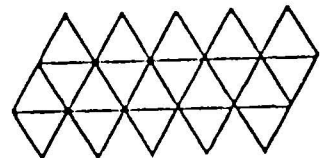
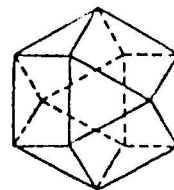
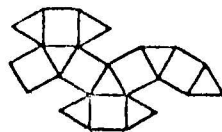
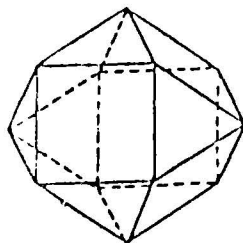
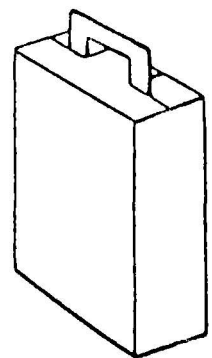
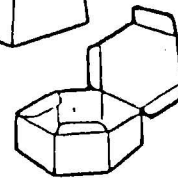
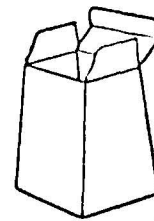
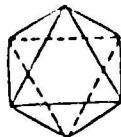
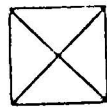
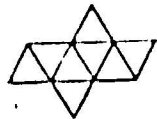
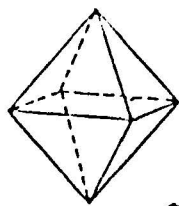
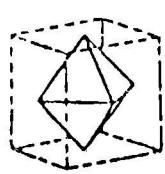
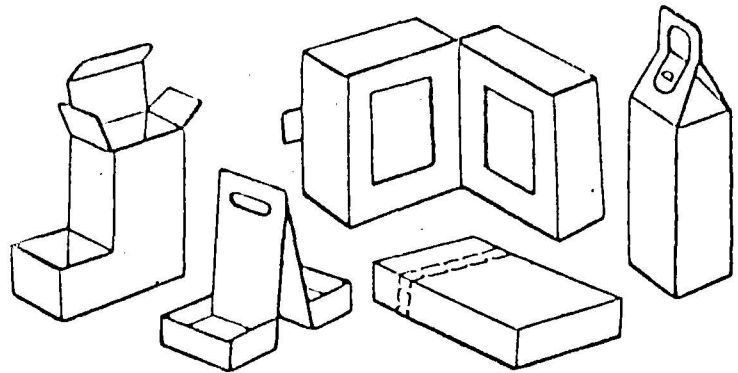
Lockconer Tray

Lock Ends

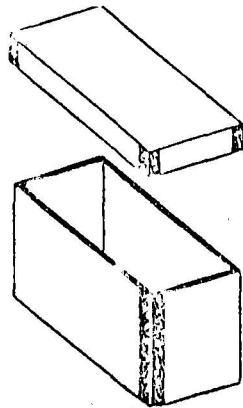

กล่องกระดาษแข็งแบบพับ •

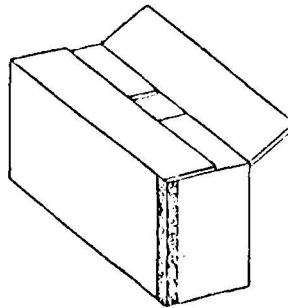

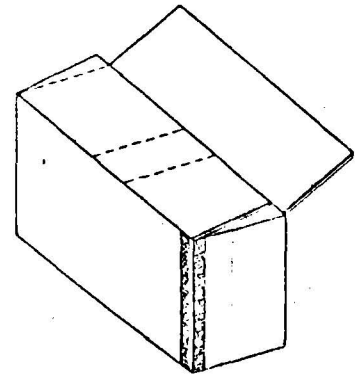
รูปแบบของกล่องกระดาษลูกฟูก

Half-Slotted Container

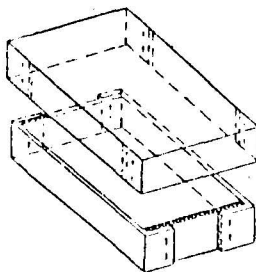

Overlap Slotted Container

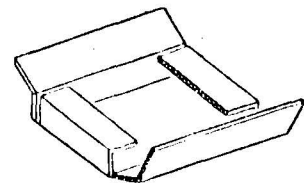

Full Overlap Slotted Container

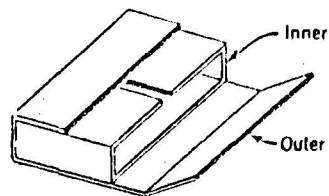
● กล่องกระดาษลูกฟูกแบบต่างๆ

Telescope Box

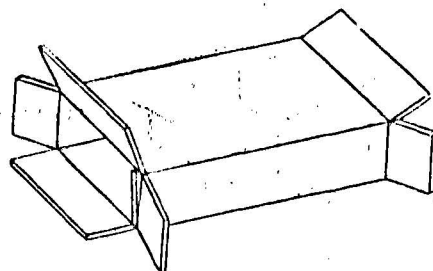

One Piece Folder

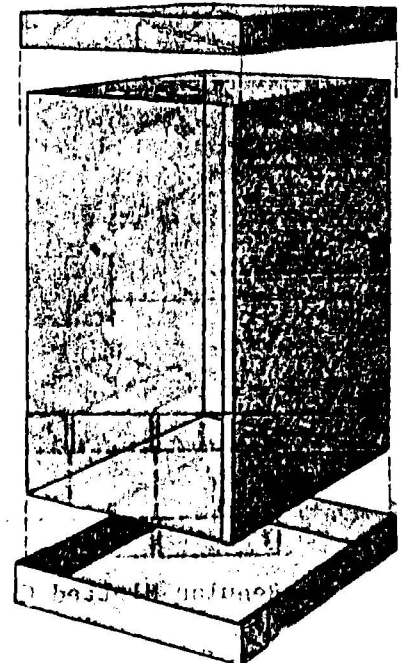

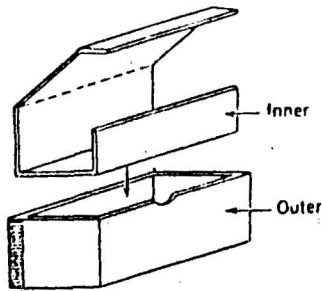
Two Piece Folder

Five Panel Folder

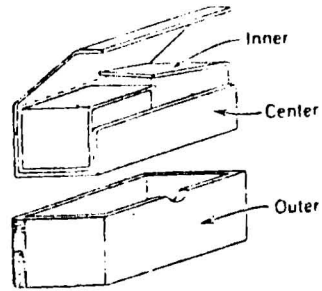

Double Cover Box

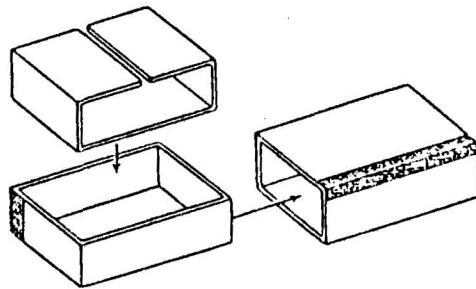

Double-Lined Slide Box

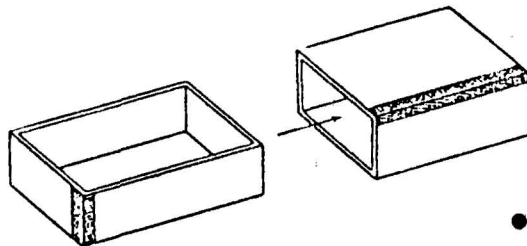

Single Lined Slide Box

กล่องกระดาษลูกฟูกแบบต่างๆ

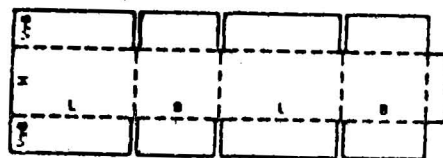
Triple Slide Box

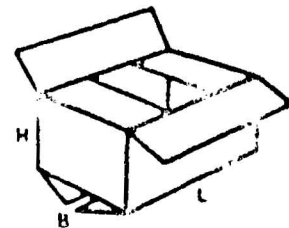
Double Slide Box

● ภาพจากหนังสือ
Distribution Packaging

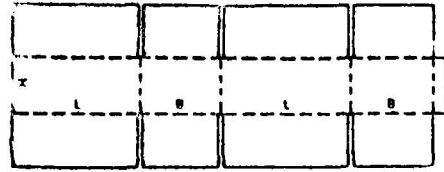
โครงสร้างแบบ SLOTTED

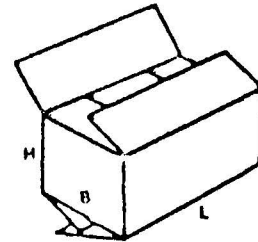
Regular Slotted Container (RSC)

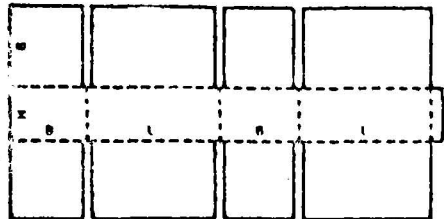
0201

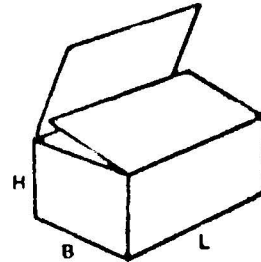
Overlap Slotted Container (OSC)

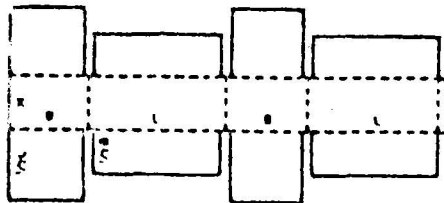
0202

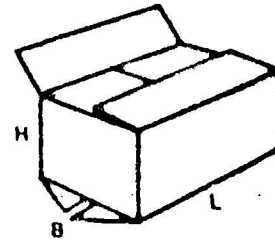
Full Overlap Slotted Container (FOL)

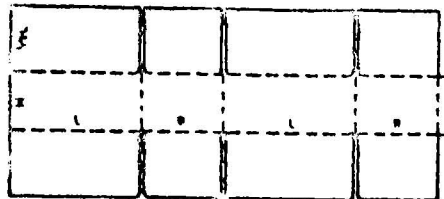
0203

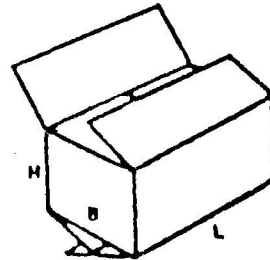
Center Special Slotted Container (CSSC)

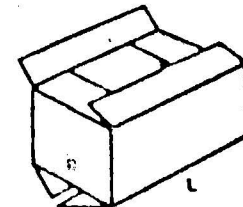
0204

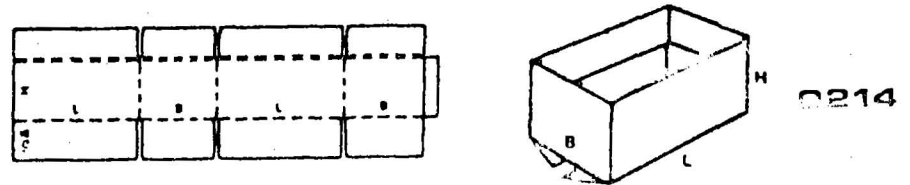
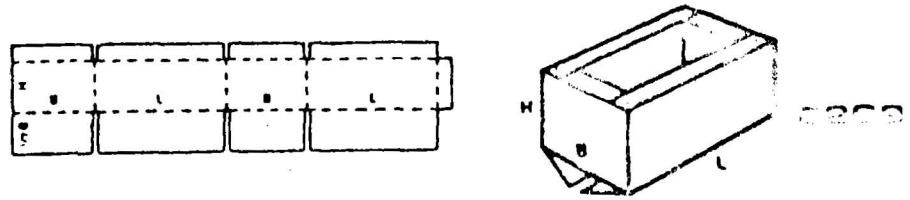
Center Special Overlap Slotted Container (CSO)

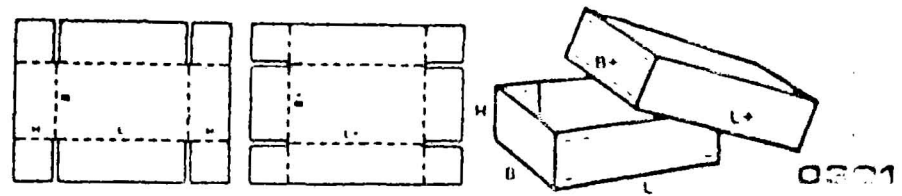
0205

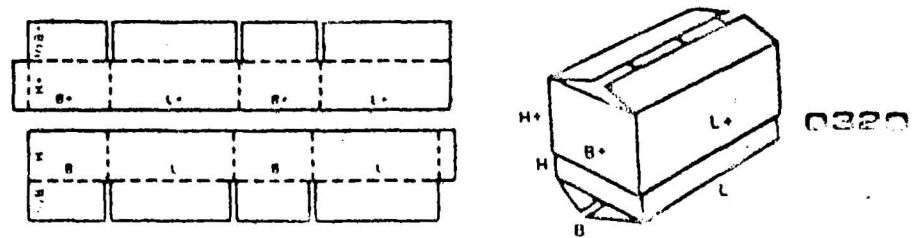
0207

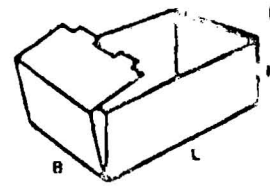
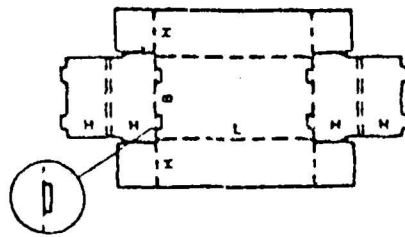
โครงสร้างแบบ TELESCOPE

Full Telescope Design Style Box (FTD)

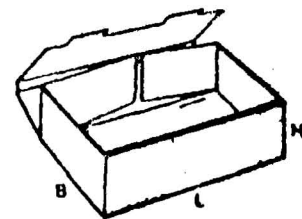
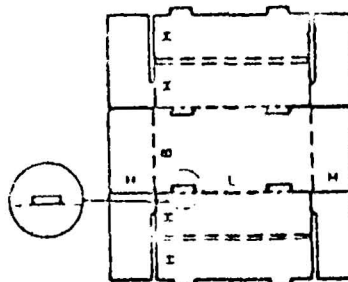

Full Telescope Half Slotted Box (FTHS)

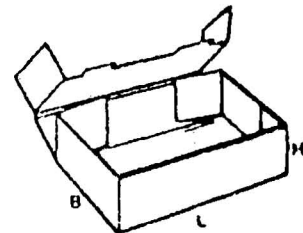
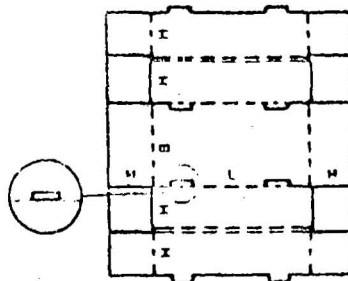

0422

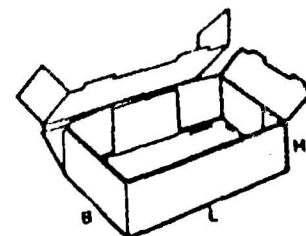
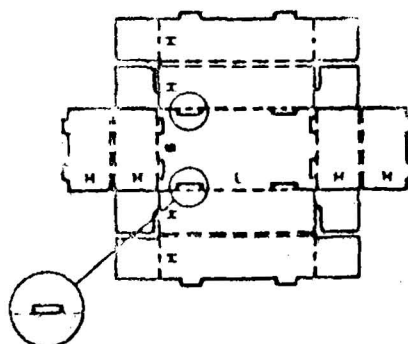
0423

0424

0425

โครงสร้างแบบ FOLDER (DIE-CUT)

- ประเภทเทอร์โมพลาสติก สามารถให้ความร้อนทำให้หลอมตัวแล้ว
พิมพ์ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลาย ๆ ครั้งตามต้องการ

ในการแบ่งประเภทของบรรจุภัณฑ์ที่นำมาจากพลาสติก สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ถุงและกระสอบพลาสติก มีขนาด ลักษณะ และความแข็งแรงต่างกันตามแบบและ
น้ำหนักของผลิตภัณฑ์ที่นำมาบรรจุ ตลอดจนประเภทของงานที่ใช้

1.1 ประเภทใช้งานเบา ใช้บรรจุผลิตภัณฑ์ที่มีน้ำหนักไม่เกิน 1 กิโลกรัม

1.2 ประเภทใช้งานปานกลาง ใช้บรรจุผลิตภัณฑ์ที่มีน้ำหนัก 1 กิโลกรัมถึง

10 กิโลกรัม

1.3 ประเภทใช้งานหนัก ใช้บรรจุผลิตภัณฑ์ที่มีน้ำหนัก 10 - 50 กิโลกรัม

ในการผลิตหีบห่อประเภทนี้ นิยมใช้โพลิเอทิลีนเป็นวัตถุดิบในการผลิตถุง เพราะมีความ
ทนทาน ราคาถูกและมีประสิทธิภาพสูง

2. ชวดพลาสติก นิยมใช้แทนชวดแก้วเพราะผลิตได้รวดเร็วและมีราคาถูก แต่ต้องระ
วังการเลือกใช้วัสดุเพื่อที่จะใช้ในการบรรจุให้มีความปลอดภัยและสามารถคุ้มครองผลิตภัณฑ์
ทั้งด้านความแข็งแรงและคุณภาพด้านเคมี ชีววิทยา

3. หลอดพลาสติก นิยมใช้ทำบรรจุภัณฑ์ 3 ประเภท คือ ยารักษาโรค อาหาร และ
เครื่องสำอาง เพราะมีความแข็งแรงทนทาน ไม่แตกง่าย ไม่รั่วและมีน้ำหนักเบา สามารถ
รักษารูปทรงได้ดี

4. ถังพลาสติก นิยมใช้แทนถังไม้ในการบรรจุชวด มีน้ำหนักเบา ทนทานและผลิตได้เร็ว

5. ชริงค์ แพคเกจ นิยมใช้กันมากเนื่องจากสามารถห่อหุ้มสินค้าได้อย่างรัดกุม ไม่ว่า
ผลิตภัณฑ์นั้นจะมีรูปร่างและขนาดอย่างไร สามารถแสดงให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน
ป้องกันฝุ่นละอองและความเสียหายระหว่างการขนส่งได้ดี

6. บลิสเตอร์ แพคเกจ เป็นการบรรจุแผ่นพลาสติกบาง ๆ ซึ่งพิมพ์จากแม่พิมพ์ โดยวิธี

เทอร์โมฟอร์มมิ่ง ไม้มีลักษณะเป็นถาด เบ้าหลุมหรือเป็นที่สำหรับบรรจุแล้วปิดแข็งด้วยกระดาษ สามารถคุ้มครองผลิตภัณฑ์ได้ดี

7 . โฟมพลาสติก ช่วยป้องกันการกระทบกระแทกระหว่างการขนส่งสินค้า สามารถที่จะตัดตกแต่งให้มีรูปร่างตามต้องการได้

8 . แอร์แคป เป็นวัสดุใหม่ในการผลิตบรรจุภัณฑ์จากพลาสติก โดยมีการทำให้เกิดฟองอากาศขึ้นตลอดแผ่นฟิล์มพลาสติก ใช้สำหรับเป็นวัสดุกันกระแทก

3) โลหะ

โลหะมักมีคุณสมบัติที่แข็งแรงทนทาน การเคลือบผิวภายในจะช่วยลดการสึกกร่อนซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาระหว่างโลหะกับผลิตภัณฑ์บรรจุ โลหะที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์จะสามารถป้องกันการซึมผ่านของไอน้ำและก๊าซได้เป็นอย่างดี แต่จะมีจุดอ่อนอยู่ตามรอยต่อหรือฝา อาจนำโลหะไปทำเป็นบรรจุภัณฑ์ได้หลายชนิด คือ

- 1 . ครอบป้องกัน หมายถึง ครอบป้องกันรูปทรงต่าง ๆ อาจทำได้จากโลหะหลายชนิด เช่น แผ่นเหล็ก แผ่นเหล็กชุบ อลูมิเนียม และอื่น ๆ ใช้บรรจุอาหาร ยา น้ำมันหล่อลื่น
- 2 . ถัง มีความจุและมีขนาดใหญ่กว่าครอบป้องกัน ใช้บรรจุสารเคมี น้ำมันหล่อลื่น และอื่น ๆ
- 3 . แอโรโซล ใช้บรรจุผลิตภัณฑ์ที่เป็นของเหลวและมีสารที่ใช้ขับซึ่งเป็นทั้งของเหลวและก๊าซผสมกันอยู่ ยาฆ่าแมลง เครื่องสำอาง อาหารและยาบางชนิด
- 4 . คอนแทกซ์บีล ทิวป์ บรรจุสินค้าที่มีลักษณะหนัก เช่น เครื่องสำอาง ยา อาหาร กาว
- 5 . อลูมิเนียมแผ่นเปลว ใช้ทำช่อง หรือรูปร่างต่าง ๆ เพื่อบรรจุอาหาร ยา และอื่น ๆ

4) แก้ว

แก้วที่เห็นกันอยู่โดยทั่วไปนั้น ประกอบด้วยวัตถุดิบที่สำคัญในการทำแก้วได้แก่ หินทรายโซดาแอส เกล็ดปูน โดยยิบเสนแก้วและฟลูออสปาร์เป็นตัวเร่งการหลอม

ประเภทของแก้ว

ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้แบ่งภาชนะแก้วออกเป็น 4 ประเภท

ดังนี้ - แก้วประเภทที่ 1 หมายถึง แก้วบอโรซิลิเกต (แก้วที่มีโบรอนไตรออกไซด์ ไม่น้อยกว่า 5 โดยน้ำหนัก) เป็นแก้วที่มีความหนาสูง โดยทั่วไปใช้ทำภาชนะบรรจุยา สำหรับฉีด

๔ แก้วประเภทที่ 2 หมายถึง แก้วโซดาไลม์ (แก้วที่ทำจากไลม์ โซดา และทรายเป็นส่วนประกอบหลัก) เป็นแก้วที่ผ่านกรรมวิธีอัลคาไลน์อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปใช้ทำภาชนะบรรจุยาสำหรับฉีดที่มีความเป็นกรดหรือเป็นกลาง แต่อาจใช้ทำภาชนะบรรจุยาสำหรับฉีดที่มีความเป็นด่างได้ ถ้าผ่านการทดสอบแล้วว่ามีความคงตัวเหมาะสม

- แก้วประเภทที่ 3 หมายถึง แก้วโซดาไลม์ ซึ่งโดยทั่วไปไม่ใช้บรรจุยา สำหรับฉีด ยกเว้นยาฉีดที่มีการทดสอบความคงตัวไว้ก่อนแล้วว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อ บรรจุใส่ภาชนะที่ทำจากแก้วชนิดนี้

- แก้วประเภท เอ็น ที หมายถึง แก้วโซดาไลม์ที่ใช้บรรจุยาชนิดบรรจุยา ที่ใช้รับประทานหรือยาที่ใช้การนอก เฉพาะที่ แต่ไม่ใช้บรรจุยาสำหรับฉีด

แก้วทั้ง 4 ชนิดนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก้วประเภทที่ 3 ได้ถูกนำมาใช้เป็นภาชนะ บรรจุในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น อุตสาหกรรมเบียร์ น้ำอัดลม สุรา ยา อาหาร เครื่องสำอาง เครื่องปั้นดินเผาเครื่องแก้ว และเครื่องแก้ว นอกจากนี้ เรายังแบ่งแก้ว ออกเป็น ขวดปากกว้างและขวดปากแคบซึ่งใช้ขบวนการในการผลิตที่แตกต่างกัน คือ การผลิตขวดปากแคบใช้ขบวนการผลิตแบบเป่าแล้วเป่า ส่วนการผลิตขวดปากกว้างใช้วิธีการผลิตแบบอัดแล้วเป่า

ส่วนประกอบของขวดแก้ว

ขวดแก้วจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 3 ส่วน คือ ปาก ลำตัว และก้น ดังนี้

เพราะวิธีการทำใบของขวดแก้วจะแบ่งใบของขวดแก้วออกเป็น 3 ส่วน ดังกล่าว แต่
 ละส่วนจะมีความสำคัญต่างกัน แต่ส่วนปากจะมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นส่วนที่จะ
 ต้องสัมพันธ์กับการเลือกใช้ฝา วิธีแบ่งบรรจุภัณฑ์ วิธีปิดฝา และวิธีนำผลิตภัณฑ์ออกมาใช้
 ปากขวดแก้วที่นิยมนำมาใช้ มีดังนี้

- 1 . ปากใช้ฝาจับ เช่น ขวดเบียร์ ขวดน้ำอัดลม
- 2 . ปากเกลียวธรรมดา เช่น ขวดยาและขวดอาหารบางชนิด
- 3 . ปากเกลียวพิเศษหรือเกลียวบิดขาด เช่น ขวดน้ำหวาน ขวดเครื่องดื่มบำรุงกำลัง
- 4 . ปากเกลียวลอค เช่น ขวดแยม ขวดอาหารที่ต้องมีการรูดฝาเพื่อ
- 5 . ปากคอ르크 เช่น ขวดยาคิต ขวดน้ำเกลือ

เมื่อทราบถึงวัสดุและคุณสมบัติของวัสดุบรรจุภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ รวมทั้งประโยชน์
 แล้ว จะเห็นได้ว่า วัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ภายในนั้น ได้แก่ วัสดุบรรจุภัณฑ์
 ประเภทกระดาษซึ่งสามารถที่จะนำมาดัดแปลงรูปทรงให้เหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์ได้ รวมทั้ง
 ผลิตภัณฑ์ประเภทพลาสติกนั้นก็มีข้อจำกัดของการเลือกใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว
 พบว่าสามารถที่จะนำกระดาษมาใช้ในการทำบรรจุภัณฑ์ได้

ข้อควรพิจารณาในการบรรจุหีบห่อของผลิตภัณฑ์ประเภทสิ่งทอ คือ

- สามารถป้องกันความเสียหายเนื่องจากความชื้นและเชื้อราได้
- มีการป้องกันสีซีดจางเนื่องจากแสงแดดได้
- ป้องกันฝุ่นละอองได้

จะเห็นได้ว่า ข้อควรพิจารณาในการบรรจุหีบห่อของผ้า นั้น เมื่อนำมาใช้พิจารณา
 กับวัสดุบรรจุภัณฑ์แล้วกระดาษมีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะเป็นวัสดุบรรจุภัณฑ์ได้

การวิเคราะห์คุณสมบัติกระดาษเพื่อการหีบห่อ

การวิเคราะห์คุณสมบัติของกระดาษและลักษณะบรรจุที่นำมาจากกระดาษ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบโครงสร้าง ตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพของการหีบห่อ เพื่อประโยชน์ในการลดความเสียหาย ลดต้นทุนรวมทั้งการตรวจสอบข้อกำหนดในการซื้อขาย

เนื่องจากกระดาษมีคุณสมบัติที่แปรเปลี่ยนตามสภาพอากาศแวดล้อม ดังนั้น

ในการวิเคราะห์คุณสมบัติต่าง ๆ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดต่าง ๆ นี้ด้วย

- ปริมาณความชื้น หมายถึง ปริมาณของน้ำในกระดาษที่จะมีความสัมพันธ์กับการพิมพ์ การประกอบ การเคลือบ การตัด การทากาว
- ความหนา หมายถึง ระยะทางตั้งฉากของผิวหน้าทั้งสองของกระดาษ จะมีความสัมพันธ์กับการพับและความแข็งแรง ราคา การพิมพ์ และการตัด
- ความเรียบ หมายถึง ลักษณะผิวหน้าของกระดาษซึ่งจะมีความสัมพันธ์ต่อการพิมพ์ กล่าวคือ ถ้ากระดาษผิวเรียบจะทำให้การพิมพ์ดีขึ้น
- ความขาวสว่าง หมายถึง ความสามารถในการสะท้อนแสงของกระดาษ
- การต้านแรงฉีกขาด หมายถึง ความสามารถของกระดาษที่จะต้านแรงดึงที่จะทำให้กระดาษนั้นขาดจากรอยเดิม จะบ่งบอกถึงความทนทานของกระดาษและความสัมพันธ์กับค่าความต้านทานแรงฉีกขาด
- ความทนทานต่อการพับขาด หมายถึง จำนวนการพับไปมาที่ทำให้กระดาษขาดจากกัน คุณสมบัติจะไม่มีความสัมพันธ์กับกระดาษที่มีการใช้งานในลักษณะที่มีการพับทบเบาบ่อย ๆ
- ความเหนียวของผิวกระดาษ หมายถึง ความสามารถต้านทานต่อการหลุดลอกของผิวเคลือบหรือเส้นใยของผิวกระดาษเนื่องจากการพิมพ์ และแรงกดของแท่นพิมพ์
- การดูดซึมน้ำ หมายถึง ปริมาณของน้ำเป็นกรัมที่กระดาษสามารถดูดซึมได้ตามเวลาที่กำหนด ค่าบ่งบอกถึงของเหลวที่ใช้ได้กับกระดาษ เช่น น้ำ กาว หมึก

การออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์

การออกแบบโครงสร้างหมายถึง การกำหนดลักษณะรูปร่าง รูปทรง ขนาด ปริมาตรและส่วนอื่น ๆ ของวัสดุที่นำมาผลิตและประกอบเป็นภาชนะ ให้เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอยตลอดจนกรรมวิธีการผลิต การบรรจุ การเก็บรักษาและการขนส่ง

การออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์นั้น ผู้ออกแบบจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ประเภทบรรจุภัณฑ์ขั้นในที่มีสัมผัสกับผลิตภัณฑ์ขั้นแรกและขั้นที่ 2 ส่วนใหญ่แล้วจะมีรูปร่างอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใด ซึ่งผู้ออกแบบจะต้องศึกษาข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่จะบรรจุให้ละเอียดและออกแบบโครงสร้างเพื่อรองรับการบรรจุให้เหมาะสม โดยอาจจะกำหนดให้มีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะหรือทำให้มีรูปร่างที่เหมาะสมกับการจับถือและอำนวยความสะดวกต่อการนำเอาผลิตภัณฑ์ภายในออกมาใช้ พร้อมทั้งทำหน้าที่ให้ความปลอดภัยต่อผลิตภัณฑ์โดยตรงอีกด้วยและสามารถสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่ผู้ใช้และเพื่อถือในผลิตภัณฑ์ต่อมา

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าเพียงแค่การเลือกวัสดุให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้นผู้ออกแบบต้องอาศัยความรู้และข้อมูลตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาพิจารณาในการตัดสินใจร่วมในกระบวนการออกแบบ เช่น ราคาวัสดุ การผลิต การขนส่ง การตลาด การพิมพ์ที่จะต้องพิจารณาว่าคุ้มทุนหรือเป็นไปได้ในการผลิตและจำหน่ายอย่างไร แล้วจึงนำมากำหนดรูปร่างรูปทรงของบรรจุภัณฑ์อีกครั้งว่าบรรจุภัณฑ์ควรออกมาในรูปแบบใด ซึ่งรูปทรงเรขาคณิตและรูปทรงอิสระก็ต่างก็มีข้อดีและข้อเสียในการบรรจุและการใช้เนื้อที่ที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ชนิดของผลิตภัณฑ์

วัสดุแต่ละชนิดจะมีข้อจำกัดและสามารถที่จะนำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ได้เพียงใด หรือการเลือกใช้วัสดุใดจึงจะเหมาะสมดีกว่า การลดต้นทุนในการผลิตให้ได้มาก ๆ สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่ผู้ออกแบบควรพิจารณาด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในขั้นตอนของการออกแบบโครงสร้างนั้น นักออกแบบมิใช่จะสามารถสร้างสรรค์ได้ตามอำเภอใจ แต่ต้องใช้ความรู้และข้อมูลหลาย ๆ ด้าน มาประกอบกันจึงจะทำให้ผลงานนั้นสำเร็จออกมา ในขั้นตอนของการออกแบบโครงสร้างนี้ ผู้ออกแบบต้องเริ่มจากการสร้างแบบด้วยการสังเกตแนวความคิดของรูปร่างรูปทรงของกล่อง และสร้างภาพประกอบด้วยการเขียนแบบแสดงรายละเอียดที่กำแนบแนบ เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและอ่านแบบได้ การใช้ทักษะทางศิลปะการออกแบบก็คือเครื่องมือที่จะต้องกระทำขึ้นเพื่อเพื่อเป็นการนำเสนอต่อเจ้าของงานหรือผู้ว่าจ้างตลอดจนผู้เกี่ยวข้องให้ช่วยพิจารณาปรับปรุงเพื่อให้ได้ผลสำเร็จออกมามีประสิทธิภาพในการใช้งานจริง

ส่วนการออกแบบในส่วนของโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ขั้นที่ 3 นั้น ส่วนใหญ่เป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีรูปแบบตายตัวเป็นมาตรฐานสากลอยู่แล้ว ดังนั้นบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่งจึงไม่จำเป็นที่จะต้องออกแบบโครงสร้างให้มีรูปร่างที่แปลกออกไป จะมีก็แต่เพียงการออกแบบกราฟิกเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผู้ผลิต

ขั้นตอนในการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์

- 1) กำหนดนโยบาย คือ การตั้งจุดประสงค์และเป้าหมายของการผลิตที่แท้จริง เงินทุนงบประมาณ และกำหนดสถานะของบรรจุภัณฑ์
- 2) การศึกษาและวิจัยเบื้องต้น ได้แก่ การศึกษาเทคโนโลยีในการผลิต ตลอดจนการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ได้แก่
  - การศึกษาข้อมูลของวัสดุ
  - ศึกษาและคำนึงถึงมิติภายในตัวกล่องที่เหมาะสมกับการบรรจุผลิตภัณฑ์ อันได้แก่ ความกว้าง ความยาว และความสูง
  - ศึกษาถึงมิติรูปร่าง รูปทรง ที่มีขนาดที่มีประสิทธิภาพและประหยัด
  - ศึกษาถึงกรรมวิธีการผลิต
  - ศึกษาถึงการประกอบตัวกล่องว่าใช้วัสดุใด

- ศึกษาถึงการกำหนดแผ่นคี่ เช่น แบบส่วนประกอบของตัวกล่อง การกำหนดจุดตัด พับและข้อล็อกย่อยของการผลิต

- ศึกษาศัพท์เฉพาะ ของชิ้นส่วนประกอบตัวกล่อง

3) การศึกษาถึงความเป็นไปได้ของบรรจุภัณฑ์ การศึกษาความเป็นไปได้เริ่มจากการสังเกตภาพซึ่งแสดงส่วนประกอบของโครงสร้าง 2 - 3 มิติหรืออาจใช้วิธีอื่น ๆ ขึ้นรูปในลักษณะ 3 มิติก็ได้ ในขั้นตอนนี้จึงเป็นการเสนอแนวความคิดสร้างสรรค์ขึ้นต้นทฤษฎี ๆ แบบเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในเทคนิค วิธีการและการคำนวณเบื้องต้นและกำหนดงบประมาณในการดำเนินงานเพื่อพิจารณาคัดเลือกแบบร่าง

4) การพัฒนาต้นแบบจริง เมื่อโครงสร้างได้รับการแก้ไขและพัฒนาผ่านการยอมรับแล้ว ลำดับต่อมาผู้ออกแบบต้องทำหน้าที่เขียนแบบเพื่อกำหนดขนาด รูปร่างและสัดส่วนจริงด้วยการใช้ภาพถ่ายประกอบแสดงรายละเอียดของรูปแบบและรูปด้านต่าง ๆ มีการกำหนดขนาดมาตราส่วน บอกชนิดและประเภทของวัสดุที่ใช้ มีข้อความคำสั่งที่สื่อสารได้เข้าใจในกระบวนการผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์จริงและในขั้นตอนนี้ การออกแบบกราฟิกก็ควรได้รับการพิจารณาร่วมกันด้วย เพื่อความสมบูรณ์ของแบบ

5) การผลิตจริง สำหรับขั้นตอนนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของโรงงาน

การออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุภัณฑ์

การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ เป็นการทำเอาข้อมูลต่าง ๆ อันได้แก่ เครื่องหมายการค้า ชื่อ ชั่วสาร วิธีการใช้และอื่น ๆ มาสร้างสรรค์ประกอบกันโดยอาศัยหลักการและทฤษฎีทางศิลปะและการออกแบบเข้ามาเป็นสื่อที่มีรูปร่างลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้ได้ ผ่านทางสายตาและเกิดผลกระทบในเชิงจิตวิทยาต่อผู้อยู่บริโภคและบริโภค

ดังนั้น การออกแบบกราฟิกสิ่งที่สำคัญที่สุดจึงต้องสามารถนำเอาวัตถุประสงค์ต่างมารวบรวมให้ได้ โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ

1. กำหนดขอบเขตของปัญหา เป็นการตั้งขอบเขตและความต้องการ โดยทั่วไปมักเกี่ยวข้องกับขอบเขตของปัญหาและข้อจำกัด
2. การเสนอแนวความคิดเบื้องต้น เป็นการลำดับความคิดออกมาหลาย ๆ รูปแบบเพื่อให้ได้แนวคิดและจินตภาพที่สัมพันธ์กับโครงสร้างของผลิตภัณฑ์
3. การพัฒนาและแก้ไขแบบ มีการขยายรายละเอียดที่แน่นอน มีการกำหนดขนาด สีเส้น ตัวอักษร ภาพประกอบ และมีการจัดวางตำแหน่งและกึ่งกลางรูปลักษณ์ให้ใกล้เคียงกับการทำแบบเหมือนจริง
4. การวิเคราะห์ผลงานออกแบบ
5. การสร้างต้นแบบเพื่อการพิมพ์
6. การผลิตจริง

การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สามารถสร้างสรรค์ได้ทั้ง 2 มิติและ 3 มิติ การสร้างสรรค์บนระนาบ 2 มิติ ทำได้โดยออกแบบก่อนนำเอาวัสดุบรรจุภัณฑ์ไปประกอบเป็นรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ ส่วนในลักษณะของสามมิติก็อาจทำได้ 2 กรณี คือ ทำเป็นแผ่นฉลาก หรืออาจจะทำโดยการสร้างรูปทรงแผ่นสามมิติเลยก็ได้

การออกแบบกราฟฟิคถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อการบรรจุภัณฑ์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นส่วนประกอบที่นอกเหนือไปจากหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสินค้าโดยตรง โดยที่ลักษณะกราฟฟิคแบบบรรจุภัณฑ์และฉลากได้แสดงบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่

- 1 . การสร้างทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ โดยลักษณะกราฟฟิคจะสื่อความหมาย และให้ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนกระตุ้นสร้างความต่อเนื่องของการใช้
- 2 . การชี้แจงและชี้แจงให้ผู้บริโภคทราบถึง ชนิด และประเภทของผลิตภัณฑ์
- 3 . การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์และผู้ประกอบการ
- 4 . แสดงสรรพคุณและวิธีใช้ผลิตภัณฑ์

ประโยชน์ของการออกแบบกราฟฟิค

- สะดุดตา
- ดึงดูดความสนใจ
- ถ่ายทอดข่าวสารข้อมูล
- ทำให้เป็นที่จดจำ

การเลือกสี

- ใช้สีให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
- ไม่ใช้สีมากเกินไปจนจำเป็น
- เลือกสีให้เหมาะสมกับพื้นผิววัสดุ
- สร้างความสัมพันธ์ของสีกับผลิตภัณฑ์
- เลือกสีให้มีเหตุผลสอดคล้องกับตลาด

จิตวิทยา

- การเลือกความหมายของสีแต่ละสีนั้น มีความหมายที่แตกต่างกันไป คือ
- สีคำ - ความมืด ความแสบ ความรักใคร่ เป็นสีที่มีการสะท้อนน้อยที่สุด
เป็นสีที่ให้ความรู้สึกของความสิ้นหวัง แข็งแกร่ง ความฉลาด ผู้ดี
- สีขาว - สีแห่งความบริสุทธิ์ ความลึกซึ้ง ว้างเปล่า ความเงยแต่แฝงไว้
ด้วยความมีชีวิตชีวา ก่อให้เกิดความระส่ำระสาย สดชื่น สดใส
- สีแดงเข้ม - ให้ความรู้สึกสง่า สุขุม น่าเชื่อถือ สุขุม
- สีแดงสด - กำลัง ความกระปรี้กระเปร่า ราวเริง คล่องแคล่ว ทุกราย ราวใจ
- สีเทา - เทามีอิทธิพลเฉพาะตัว ไม่แสดงอะไรอย่างเด่นชัด เป็นกลาง
เป็นสัญลักษณ์ของความลังเล ไม่เด็ดขาด อาจหมายถึงความสงบ ได้
- สีเขียว - สงบเงย ความหวัง สบาย ปลอดภัย เป็นสีที่นิยมในหมู่คน
สนใจมากกว่าเด็ก
- สีเขียวอ่อน - ให้ความรู้สึกสดใส
- สีเขียวแก่ - ให้ความรู้สึกเศร้า ซึ้ง
- สีน้ำเงิน - ความสงบ เหนืองานหนัก มีอำนาจ ระเบียบ แดงลบ สะอาด
- สีน้ำตาล - กระหัดรัด จริงจัง การปลอมโหม ความมั่นคง
- สีม่วง - ใกล้เคียงกับสีฟ้าและสีเทา ความลึกซึ้ง เศร้า ซึม มีศักดิ์ศรี
ไม่เคร่งเครียด มักใช้กับสินค้าที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง
- สีส้ม - การแปรปรวน การเคลื่อนไหว เชิญชวน น่าสนใจ ร้อน
- สีชมพู - อ่อนหวาน นุ่มนวล น่ารัก ชวนหลงใหล การดึงดูดสายตา
- สีเหลือง - เป็นสีที่ใช้ในความสว่างมากที่สุด ให้ความสดใส สง่า มั่นคง
คล่องแคล่ว

สีสดที่ร้อนแรง - ให้ความรู้สึกสนุกสนาน

สีอ่อนของสีสด - ทำให้เกิดความรู้สึกสดชื่น

สีเทา - ให้ความหมายในทางที่ตลกขบขัน

สีหม่นปานกลาง - ให้ความรู้สึกสงบ สุขภาพ

สีเข้มมืด - ให้ความรู้สึกสง่า ภูมิฐาน หรูหรา

กรรมวิธีการพิมพ์

กรรมวิธีการพิมพ์มีหลายวิธีระบบการพิมพ์แต่ละแบบก็เหมาะสมกับการพิมพ์งานแต่ละประเภทแตกต่างกันไป

ระบบเลตเตอร์เพลส

การพิมพ์ระบบเลตเตอร์เพลส เป็นการพิมพ์ที่เมื่อก่อนมีการสัมผัสกับกระดาษหรือวัสดุโดยตรง การถ่ายทอกหมึกจากแม่พิมพ์ลงกระดาษเกิดขึ้นได้โดยการใช้น้ำมันกดสัมผัส การพิมพ์ระบบนี้ไม่สามารถที่จะเก็บรายละเอียดของรูปภาพได้ดี งานพิมพ์ที่ได้มักจะเป็นงานที่มีคุณภาพไม่ดีนัก งานพิมพ์จากกาพิมพ์ระบบนี้ คือ งานพิมพ์การ์ดเชิญ แผ่นปลิว เป็นต้น

ระบบเฟล็กโซกราฟฟี

การพิมพ์ระบบนี้คล้ายกับการพิมพ์ในระบบเลตเตอร์เพลสมาก แตกต่างที่สามารถที่จะพิมพ์ได้งานขนาดใหญ่และจำนวนมากกว่า

ระบบออฟเซต

ระบบนี้เป็นระบบที่นิยมกันทั่วโลก เพราะในงานพิมพ์ที่สวยงาม มีความคล่องตัวในการจัดทำอาร์ตเวิร์คและการออกแบบมากกว่า การพิมพ์ระบบนี้ ถ้าพิมพ์จำนวนมากขึ้น ราคาจะลดลง และสามารถทำงานได้รวดเร็ว สามารถพิมพ์กระดาษได้ทุกชนิด

ระบบกระเวียร์

ระบบการพิมพ์นี้เป็นระบบที่สามารถที่จะให้งานพิมพ์ที่มีความละเอียดมาก และยังสามารถที่จะพิมพ์ลงบนพลาสติกและแผ่นปรอยด์ได้ การพิมพ์ระบบนี้ถึงแม้ว่าจะให้งานพิมพ์ที่ดี แต่โดยทั่วไป มักไม่ค่อยเห็นงานพิมพ์ประเภทนี้ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูง

ระบบซิลค์สกรีน

การพิมพ์ที่ใช้แผ่นสกรีนที่ทำขึ้นมาจากใยสังเคราะห์ ระบบนี้สามารถที่จะทำแม่พิมพ์ได้หลายรูปแบบและสามารถที่จะพิมพ์ลงบนพื้นผิววัสดุทุกชนิดโดยเลือกหมึกพิมพ์ให้เหมาะสมกับชนิดของวัสดุ การพิมพ์ระบบซิลค์สกรีนนี้เป็นระบบพิมพ์ที่มีความคล่องตัวในการพิมพ์มาก

บทที่ 3

กระบวนการการศึกษาค้นคว้า

เนื่องจากผ้าไทยเป็นศิลปหัตถกรรมไทยที่สามารถที่จะแสดงถึงวัฒนธรรมความเป็นมาของชนชาติไทยได้ ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผ้าไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึง รูปแบบที่สามารถแสดงความเป็นไทยและสามารถแสดงออกถึงวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสามารถที่จะคุ้มครองสินค้าผ้าไทย ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและมีราคาสูงให้ปลอดภัยในการขนส่งอีกด้วย

ดังนั้น ขั้นตอนในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าไทยจึงมีความสำคัญในทุกขั้นตอนโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลของผลิตภัณฑ์ การเลือกรูปแบบโครงสร้าง การออกแบบกราฟิก และการผลิต

แนวความคิดในการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าไทย

เนื่องจากผ้าทอพื้นบ้านของไทยทั้ง 4 ภาคนั้นมีมากมายหลายชนิดจึงมีขนาดไม่เท่ากันเป็นมาตรฐานเท่าใดนัก เพราะผ้าบางชนิดจะมีเพียงท้องถิ่นบางท้องถิ่นเท่านั้น การกำหนดขนาดของกล่องสำหรับผ้าไทยจึงต้องเลือกขนาดที่เหมาะสมสำหรับการใส่ผ้าชนิดที่มีในทุกภาคของประเทศ ผ้าทอที่มีใช้กันในทุกภาคของประเทศนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผ้านุ่งหรือผ้าซิ่นซึ่งจะมีขนาดของหน้ากว้างประมาณ 33 - 36 นิ้วและความยาวประมาณ 1.6 - 1.8 เมตร ซึ่งขนาดของผ้าซิ่นนี้เมื่อพับแล้วสามารถที่จะบรรจุลงในกล่องขนาด กว้าง 8 นิ้ว ยาว 8 นิ้ว และมีความสูงประมาณ 1.5 นิ้วได้

การเลือกใช้กระดาษแข็งในการทำบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผ้าไทย ก็เพราะว่ากระดาษแข็งนั้นสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปทรงให้สามารถที่จะมีความเหมาะสมกับชนิดของผลิตภัณฑ์ได้ดี รวมไปถึงการพิมพ์ลวดลายลงบนบรรจุภัณฑ์จากกระดาษแข็งนั้นก็สามารถที่จะกระทำได้ง่ายและรวดเร็ว

บรรจุกัมม์สำหรับผ้าไทยที่ได้ทำขึ้นให้มีการเจาะรูตรงกลางกลองซึ่งมีรัศมี ๖.5 นิ้ว เพื่อให้ผู้นั่งสามารถมองเห็นลวดลายผ้าไทยในกลองซึ่งมีลวดลายที่ต่างกันออกไปในแต่ละผืน ซึ่งไม่เหมือนกับการออกแบบบรรจุกัมม์สำหรับผ้าชนิดอื่น เช่น ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ซึ่งจะมีลวดลายจำกัดและเหมือนกันตามแนวความคิดออกแบบลายผ้าของผู้ออกแบบที่บางครั้งไม่จำเป็นต้องมีการเจาะช่องให้เห็นตัวสินค้าเลยก็ได้

ส่วนด้านการออกแบบโครงสร้างของกลองนั้น ส่วนผากลองกำหนดให้มีการเปิดที่ส่วนกลางด้านบนของกลองเนื่องจากแนวความคิดของการเปิดปิดของหมอนไทย ซึ่งก็เห็นเอกลักษณ์หนึ่งที่สามารถที่จะแสดงถึงความเป๋ไทยออกมาให้เห็นได้

แนวความคิดในกรเลือกใช้สีและการออกแบบกราฟิก

ลายกราฟิกบนบรรจุกัมม์สำหรับใส่ผ้าไทยที่ทำขึ้นมาี้ เลื่อนนำเอาลายของเครื่องจักสานที่มีในแต่ละภาคมาใช้ ซึ่งจะใช้วิธีการนำเอาเครื่องจักสานที่มีวัสดุในการจักสานที่แตกต่างกัน ที่มีในแต่ละภาคมาเป็นลายของกลองโดยใช้วัสดุจักสานที่แตกต่างกัน ดังนี้

- ไม้ไผ่ แทนเครื่องจักสานของทางภาคเหนือ ซึ่งทางภาคเหนือนี้มีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ดังนั้นจึงมีพืชพรรณประเภทไผ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ภาชนะจักสานของทางภาคเหนือจึงนิยมใช้ไม้ไผ่กันมาก แต่เครื่องจักสานไม้ไผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ของทางภาคเหนือนั้นนิยมที่จะทาสีแดง ด้วยเหตุที่ว่าการความทนทาน

- ผักตบชวา ผักตบชวาเป็นพืชที่มีมากตามบริเวณลุ่มน้ำ มีกษรจักสานผักตบชวามาเป็นข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ มากมายทางพื้นที่ของภาคกลาง เพราะบริเวณภาคกลางนั้นเป็นบริเวณราบลุ่มแม่น้ำ และผักตบชวาก็เป็นงานศิลปหัตถกรรมแขนงหนึ่งที่ทางมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ได้ส่งเสริมให้ประชาชนผลิตเพื่อส่งเสริมรายได้แก่ครอบครัวอีกด้วย

- ไม่นิโคลายชิต ไม่นิโคลายชิต เป็นเครื่องจักสานที่มีชื่อเสียงของทางภาคอีสาน เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ต้องอาศัยเวลาและมีฝีมือในการทำมาก
- ย่านลือภา ใช้แทนเครื่องจักสานของทางภาคใต้ เพราะเป็นเครื่องจักสานที่มีมาช้านานของทางภาคใต้และยังเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ได้รับการส่งเสริมจากทางมูลนิธิฯ อีกด้วย

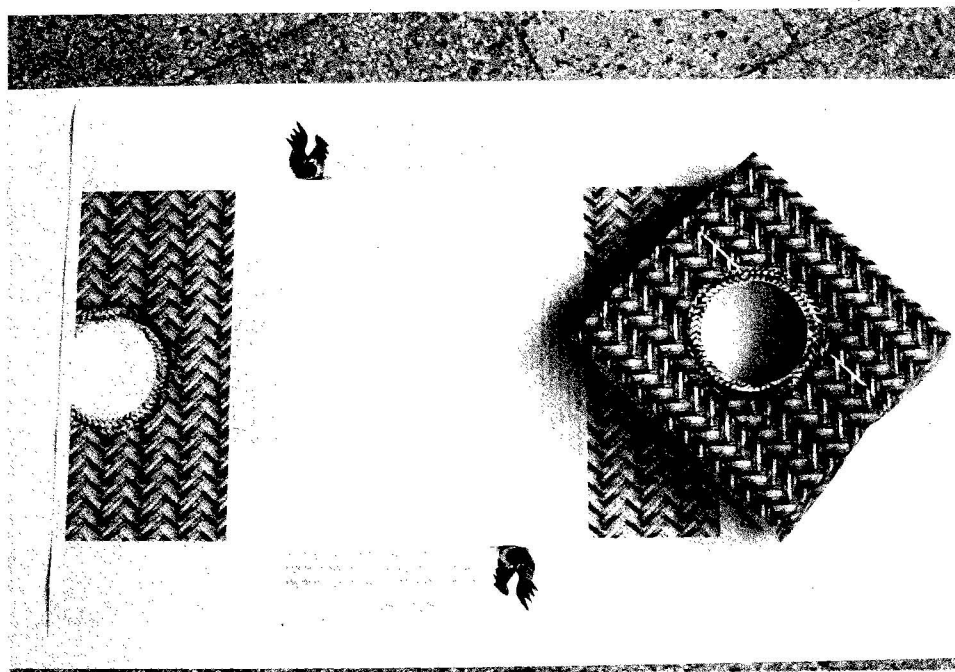
การเลือกใช้เครื่องจักสานมาทำเป็นลายกลองนั้นสามารถที่จะแสดงออกถึงกรรมวิธีของการทอผ้าได้อีกด้วย เพราะการทอผ้าและการจักสานนั้นมีวิธีการที่คล้ายคลึงกันตรงที่ต้องใช้ความละเอียดในการถักทอของเส้นด้ายและเส้นตอกในการทำเหมือนกัน

แนวความคิดในการทำการ์ดวิถีดูแลรักษาผ้า

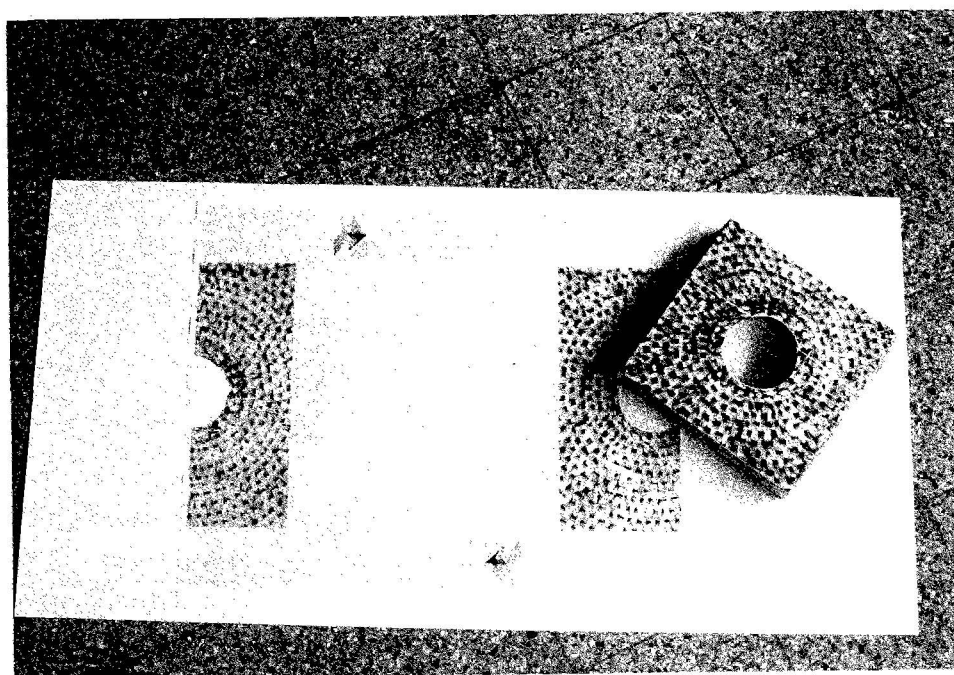
แผ่นการ์ดที่จัดทำขึ้นนี้มีขนาดกว้าง 3 นิ้ว ยาว 7 นิ้ว โดยจะมีการพับครึ่งตรงรอยพับที่ 3 นิ้ว โดยให้แผ่นล่างมีขนาด 4 นิ้ว เพื่อเว้นไว้สำหรับใส่สัญลักษณ์ในการดูแลรักษาผ้า บริเวณแผ่นหน้าจะใช้เป็นพื้นที่แสดงรูปตัวอย่างของผ้าแต่ละชนิด ด้านในนั้นจะเป็นข้อมูลของผ้าเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้ที่ซื้อสินค้าไปได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าแต่ละชนิดและวิธีการดูแลรักษาผ้าแต่ละชนิดได้อย่างถูกต้อง เพราะผ้าไหมไทยแต่ละชนิดนั้นทำจากวัสดุที่ต่างกันไป ซึ่งจะมีการดูแลรักษาที่ต่างกันถ้าซัก ผากผิดวิธีก็อาจจะทำให้เกิดการเสียหายต่อผ้าได้

ข้อมูลต่าง ๆ บนบรรจุภัณฑ์

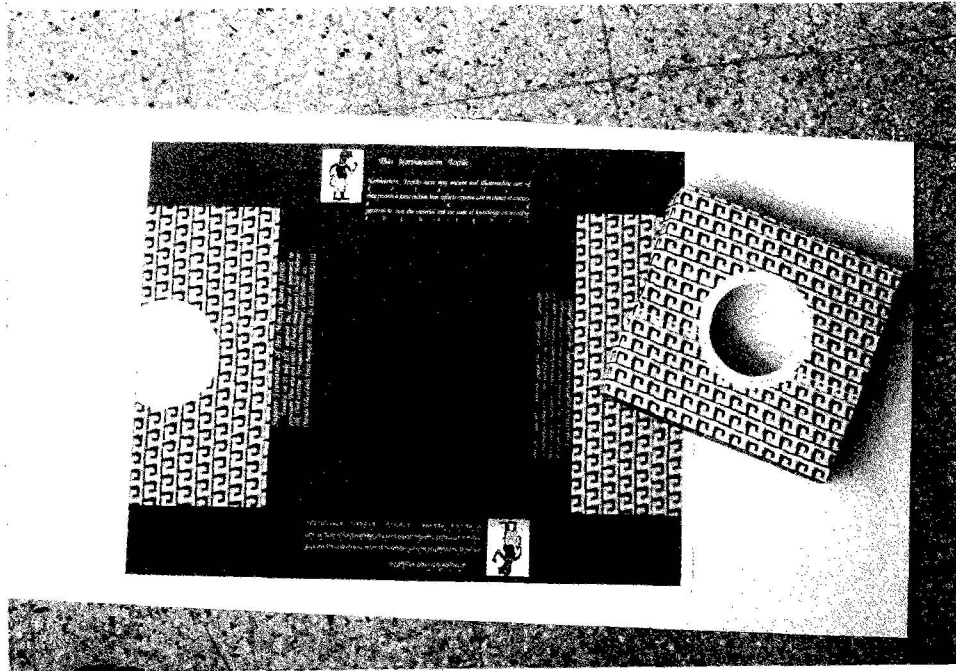
บนบรรจุภัณฑ์กำหนดไว้ข้อมูลเพื่อแสดงให้ผู้ซื้อได้เข้าใจเรื่องราวของผ้าไหมในแต่ละภาคโดยเลือกเอารูปภาพของของหัตถกรรมที่มีอยู่ตามภาคต่าง ๆ มาเป็นสัญลักษณ์ที่จะสื่อให้เข้าใจว่าเป็นบรรจุภัณฑ์ของทางภาคใดและมีข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอพื้นบ้านของทางภาคนั้น ๆ กำหนดอยู่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบริเวณกล่องด้านใน ส่วนบริเวณข้างกล่องด้านนอกจะบอกถึงข้อมูลของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเป็นภาษาไทยและอังกฤษ เช่นกัน

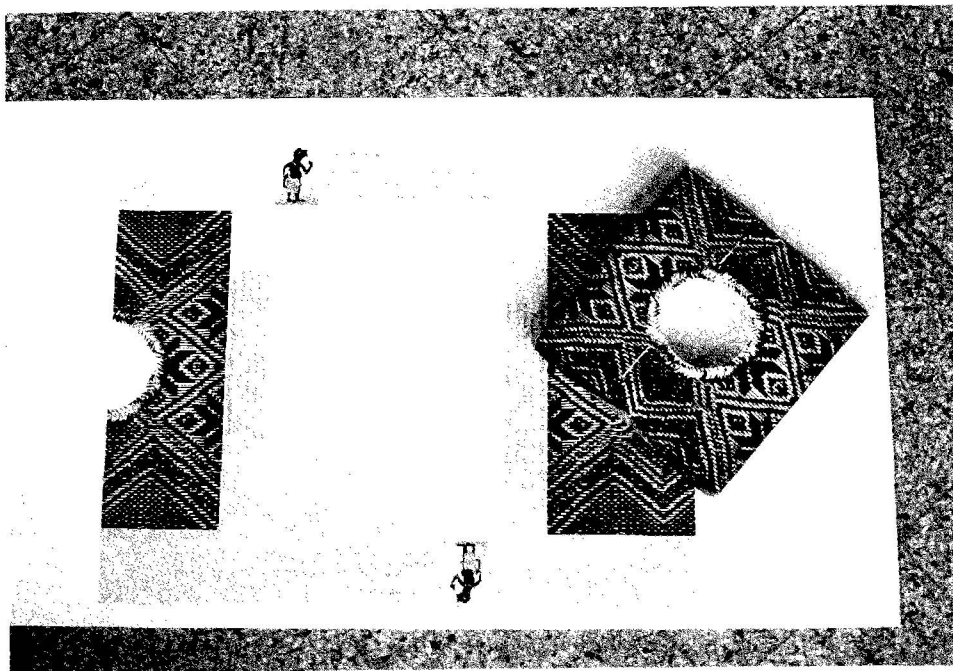
บรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าทอไทยภาคเหนือ

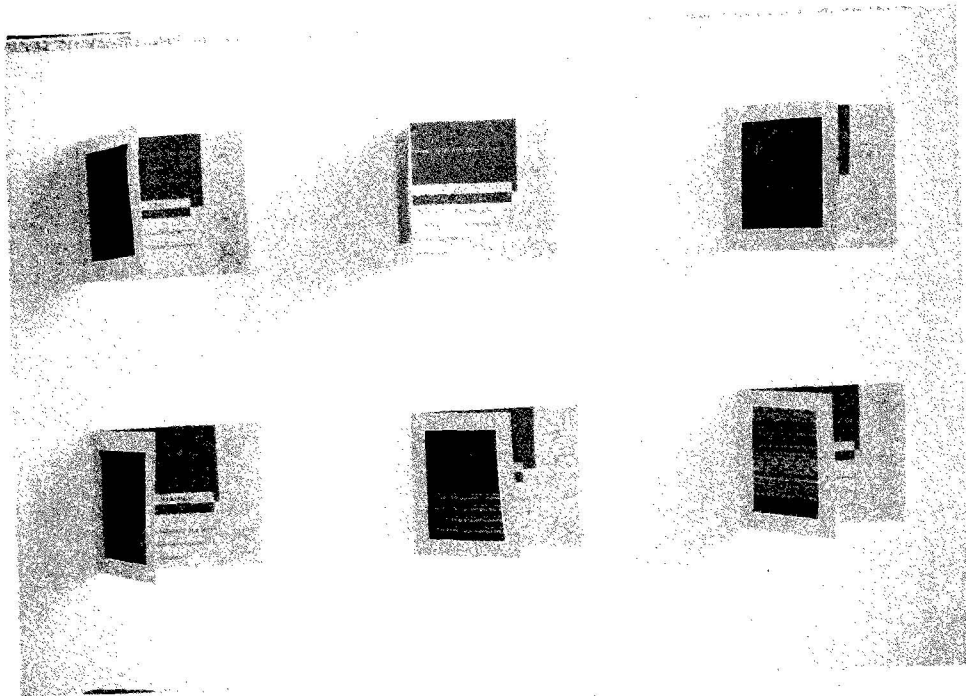
บรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าทอไทยภาคกลาง

บรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าทอไทยภาคอีสาน

บรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าทอไทยภาคใต้

การทํารายงานสำหรับใส่ภายในกล่อง

บทที่ 4

อภิปรายผล

ผลงานศิลปนิพนธ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผ้านี้ ถึงแม้จะไม่ได้มีการผลิตจริง แต่ก็ออกแบบให้สามารถที่จะใช้ได้จริง จากจุดประสงค์ที่วางไว้คือ การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อใส่ผ้าไทยให้แปลกใหม่กว่าที่เป็นมา และส่งเสริมให้มีบรรจุภัณฑ์ที่ใช้สำหรับใส่ผ้าไทย ซึ่งเป็นของที่มีคุณค่าในตัวเอง ให้ดีกว่าการใช้ถุงธรรมดาในการใส่สินค้า เพื่อเพิ่มความน่าสนใจกันสืบต่อนานขึ้นก็ได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

ส่วนในด้านการออกแบบรายละเอียดในงานแต่ละชิ้นนั้นสามารถที่จะใช้สื่อที่สามารถที่จะสื่อถึงเอกลักษณ์ได้เป็นอย่างดี

ปัญหาที่พบ

ปัญหาที่พบในขั้นตอนการผลิตผลงาน สิ่งแรกที่พบคือ ปัญหาในด้านการใช้เทคนิค การพิมพ์งานออกมาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ เนื่องจากการใช้โปรแกรมในการจัดวางหลายโปรแกรมด้วยกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาหลายด้านในการพิมพ์ออกมา และเกิดการเพี้ยนของสีจากความต้องการในการออกแบบเดิม

ส่วนปัญหาในด้านของการผลิตบรรจุภัณฑ์จริงก็คือส่วนรอยพับของกล่องและการใช้กระดาษที่ไม่เหมาะสม คือ ถ้าใช้กระดาษที่มีความหนาเกินไปก็ทำให้ส่วนรอยพับคลาดเคลื่อน ถ้าใช้กระดาษที่มีความหนาน้อยไป ก็จะทำให้กล่องนั้นคงรูปอยู่ได้ไม่ดี

การติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการนั้นแม้จะมีขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อน จะทำให้เสียเวลาในการทำงานตรงส่วนนี้มาก

ข้อเสนอแนะ

การทำบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้หลายด้าน และการออกแบบก็มีข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น การตลาด คุณสมบัติเฉพาะตัวของสินค้าและวัสดุบรรจุภัณฑ์

อีกทั้งในการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์นั้น ยังต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้อุปกรณ์
ของตัวสินค้าและคุณสมบัติวัสดุบรรจุภัณฑ์ด้วย

การติดต่อกับหน่วยงานใดนั้นควรศึกษาถึงรายละเอียดในการติดต่อที่แน่นอน
เสียก่อนเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดซึ่งจะทำให้เสียเวลามาก

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2525) เม็ลยจกส่าบ กทม : บริษัท ประยูรวงศ์ จำกัด

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผลึกภษหัตถกรรมไทยที่ควรอนรักพระ เกทจกส่าบ กทม

การบรรจุเทื่อไทย, สماعيل (2530) การเพิ่มมูลค่าหัตถกรรมด้วยการบรรจุเทื่อ กทม :

โรงพิมพ์สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

การบรรจุเทื่อไทย, สماعيل (2532) คู่มือการใช้กระดาษเพื่อการเทื่อ กทม : โรงพิมพ์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ทรงพันธ์ วรรณมาศ(2534) ผ้าไทยลายอีส่าบ กทม : สำนักพิมพ์โอเคเอ็นสโตร

ทรงศักดิ์ ปรารค์วัฒนากุล, ๕๗๗รีเซีย ซีส์แมน (2530) ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ กาว

กทม : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด

นิกร นุชเจริญผล (2525) ลายส่าบ (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์)

ประชิด นิพนบุตร (2531) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ กทม : สำนักพิมพ์โอเคเอ็นสโตร

มณฑา โกเชง สิ่งเทื่อเบื่องต้น กทม

รศ.ดวงทิพย์ วชพันธ์ ปริทรรศน์วัฒนธรรมผ้าไทยและจกส่าบงานศิลป์ไทย กทม : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิศต สุวรรณปรีชา ศิลป์อาชีพ กทม

วิบูลย์ ลีสวรรณ (2521) มรดกไทย กทม

วิบูลย์ ลีสวรรณ (2532) ศิลปหัตถกรรมไทย กทม : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

วิบูลย์ ลีสวรรณ (2532) เครื่องจกส่าบในประเทศไทย กทม : โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮาส์

วิบูลย์ ลีสวรรณ (2537) ผ้าไทย กทม : นิคมสารมรดก

ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2531)

ของพิณพานชายแดนภาคใต้ : โรงพิมพ์มิตรสยาม

ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (2531) ศิลป์อาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม

ราชินีนาถ กทม